

БЪЛГАРСКАТА ПРАВДА

И

ГРЪЦКАТА КРЫВДА

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Правда твоя правда во вѣкъ (Господи)
и законъ твой истина.

Неправду возненавидѣхъ и омерзихъ.
(Псал. 118)

ПОСВЯЩАВАСЯ НА ТРУЖЕНИЦИТЕ ПО ВЪПРОСА.

отъ

† С. М.

ЦАРИГРАДЪ

Въ книгопечатницата на А. Минасіана
у Дюсамлж-ханъ.

1872
ОКРЪЖНА НАР. БИБЛИОТЕКА
„В. КОЛАРОВ“ - ШУМЕН

БЪЛГАРСКАТА ПРАВДА

и

ГРЫЦКАТА КРЫВДА.

A.

Знайпо е вече, че днесъ всичкытѣ български сърдца тупатъ отъ радость за добыгытѣ църковны правдини. Восточната, Западната, Съверната и Южна Българія, отдавна наслъзена и насърбена отъ причинената неправда отъ исканытѣ нейни противници, и отъ голѣмата си радость и благодарность къмъ извора на Вѣчна-та правда — Бога и правдолюбивия си земный Господарь С. Азисъ събрана въ едно ликува.

Да, днесъ нѣма българска душа подъ синето небо ко-
ято да не ся въсхышава отъ радость и да не благодари
Бога, Царя си, и всички очия, които съсъ самоотвърженіе
ходатайствувахъ прѣдъ Султановото правительство за въз-
връщането на грабнатытѣ ни нѣкогажъ църковны правдини.
Но чго казовамъ? всичкия просвѣщенъ міръ, който, ка-
кто ся очековаше, най повече въ послѣдне врѣме одобри
и защити законнытѣ ни желания, непрѣстава да ни съчув-
ствува и срадова прѣзъ печата за сполукѫтъ ни.

Но колкото по голѣма е нашата радость и съчувствие-
то на просвѣщенните народы къмъ настъ зъ вѣстържество-

ваніето на правдата, толкова повече ся увѣличава скърбъта и ненавистта къмъ настъ на старытѣ и непримиримы наши врагове гръци. Като глѣдатъ тѣ, че българытѣ си зимишъ своето, а тѣ остануватъ само съ въспоминаніето, че сѫ били нѣкогашь святотатци, непрѣставатъ да выкатъ и ны клѣветътъ прѣзъ печата си и иначе съ най оскърбителни израженія прѣдъ цѣль свѣтъ, а пай повече прѣдъ Правителството, което е прѣсытено вече отъ злокобнитѣ тѣхъ внушенія, и като да не стигаше това прїемниците на св. Йоанъ Златоусть, гръцкия Патріархъ съсъ Синода си отъ отчаяніе сѫ ся заели да посипуватъ съсъ изверженія, отлученія и проклятия нашитѣ св. Старцы и чрѣзъ тѣхъ цѣль Български народъ съ единственната цѣль дано нѣкакъ ны заплашать, ако могатъ. А като глѣдатъ най сѣтне, че и този беззаконенъ тѣхенъ постѣпѣкъ ничто не произвожда въ благоразумнитѣ сынове на Кирилла и Меѳодія, освѣнъ отвращеніе къмъ това тѣхно беззаконіе гръцкия Патріархъ и Синодътъ му съвали сѫ въ Цариградъ прѣдстоителитѣ на други гъ православни църкви, а сѫ пристигнали само гръцкитѣ Патріарси : Іерусалимския, Александрийския, Антіохийския и Кыпрския Архиепископъ на съборъ *), та негли чрѣзъ послѣднитѣ достигнали отвратителнитѣ си цѣль като имъ подтвърдять тѣ противозаконно извършенытѣ отъ тѣхъ противни на христіанската любовь дѣянія, и тѣй тѣ, Патріарси, като гръци може бы увлечены отъ распаденитѣ отрасти на народа си, за да скрываютъ отъ взора на проницателнитѣ умове тайнитѣ си цѣль, којкто Цариградската Патріаршия забулова сось выканіята си противъ законнитѣ желанія на българытѣ -- да си иматъ народъ независима Църква.

Какви основания привожда гръцката Патріаршия и гръцитѣ въ доказательство, че ный българытѣ нѣмамы право да си имамы народна Църква ? Тѣ сѫ повторали и повторять чрѣзъ печата и въ частни разговоры горѣ-долѣ слѣдующы-

*] Гасдай на края на книжката за сѣдствіята на този съборъ.

тѣ: I) Че нѣй просто нѣмамъ право да си имамъ народнѣ църкви; II) Че това было противно на Евангеліето; III) Че съ това са ввождало въ Църквата племенно различие, което тоже было противно на Евангеліето; — IV) Че църковныятъ правила не признавали народнѣ Църкви; V) На какво основаніе гръцката Патріаршія дързна да уничтожи самостоятелността на нашата Църква противъ ясното запрѣщеніе на църковныятъ правила и какъ ся отнесе тя къмъ народната и царска воля за възстановленіето на Църквата ни? VI) Дѣйствително ли никой отъ вселенскытъ Съборы не е припозналъ нашетъ Хъркви и необходимо ли е признаваніето на вселенски Съборъ за да е каноническо нѣйното учрежденіе? VII) Каквъ трѣба да бѫде характеристика на църковното управление, и какви трѣба да бѫдатъ интересытъ на църквата? VIII) Запрѣщаватъ ли и въ каквъ смисъ запрѣщаватъ църковныятъ правила да има двама владыци въ единъ градъ и отъ тия правила произлиза ли заключеніе, че нашия синодъ сосѣ Екзарха не може да прѣбывава въ Цариградъ? IX) Служеніето на нашитъ старци по сильното народно желаніе, тѣхното заточеніе и връщаніе, избираніето на Екзарха. Неговото служеніе и провъзглашеніето на самостоятелността на нашата Църква. Патріаршескытъ изверженія; X) Законни ли сѫ или иначе имѣтъ ли законни силѣ тия патріаршески изверженія, отлученія и проклятия? XI) На нашитъ старци или на гръцкыя Патріархъ и на синода му ся вмѣняватъ тия изверженія, отлученія и проклятия? XII) При таквы неканонически изверженія, отлученія и проклятия благодатъта на архиерейството уничтожавалисѧ въ лицата, върху които тѣ сѫ произнесени? XIII) Главната причина на заслѣпленіето на гръцката Патріаршія; XIV) Заключеніе и пред назначеніето на Българскыя народъ и XV) За провъзгласеніето схизмъ.

Приведенныятъ пытанія сѫ твърдѣ важни за настъ, особенно въ сегашнитъ обстоятелства, когато при всичката ясность и тѣржество на нашата правда гръцката Патріаршія още не е изгубила надѣждѫ съ обыкновенныятъ си на нея

срѣдства да ся старае за да спечели поне видъ на правдо-подобност прѣдъ образованнаго свѣтъ, прѣдъ когото вече срѣдновѣковото инейно домаганіе ся вижда като чѣрното облаче въ ясния небосклонъ по пладнинѣ. За това не е излишно, мыслѣй, и ный да поговоримъ върху тѣхъ спорѣдъ колкото ни позволяватъ силытѣ.

Б

I.

Ный Бѣлгѣрѣтъ имамъ ли право да си имамъ народна Църква?

Богъ е направилъ человѣка така, чото той да са ражда въ този свѣтъ съ правдини на живогъ, а землѣтѣ е създавай за да му произвѣща всичко онova, коего е нужно за поддържаніе на този неговъ животъ. Слѣдователно человѣкътъ ся ражда съ правдини да са ползува отъ всичките добрини които произвѣща землята за да поддържи живота си и тѣй да достига прѣдназначеніетѣ нему отъ Създателя цѣль на съществованіето си. Спорѣдъ това право никой не може да ми запрѣти да дышъ воздухъ, да си ползувамъ отъ свѣтлината, да пий водѣ и да имамъ часть отъ землята; никой не може да употреби духовнитѣ и тѣлесни мои сили въ своїя ползъ противъ волята ми, никой не може да ми отнеме онova, което съ пота на лицето си съмъ спечелилъ или законно е прѣминалъ на менъ по наследство отъ родини или като даръ отъ други. Тая свобода: да са ползува человѣкъ съ естественитѣ произведения безъ да докача сѫщѣтѣ свободъ и личнитѣ правдини на ближнага, ся казова естествено право. Това право никой не може да го отнеме освѣнъ Онзи, който ми го е далъ. Който слѣдователно, съ каквъто начинъ и да е, ми го отнеме, той

възстава право противъ Бога, противъ Неговата свята воля, която е чогочеловѣкътъ да ся развива въ този міръ умственно и нравствено съсъ даденитъ нему естественни срѣдства и тѣй да блаженствува. Ще рече, че всичкытъ блага на този свѣтъ сѫ необходимы условія за развитіе на човѣка както теплотата, свѣтищата и влагата за развитіе на сѣко органическо тѣло.

А понеже човѣкътъ като принадлежи съ тѣлото на землята въ сѫщото врѣме като духовно сѫщество съ душата си принадлежи и на небото, то както тѣлесныи му животъ е обезпечень съсъ земни блага, тѣй и духовнии е обезпечень съ духовнии. Послѣднитъ сѫ дадени пакъ отъ Бога въ религіята и слѣдов. естественно принадлежатъ на човѣка, за това еднитъ безъ другитъ сѫ необходимы и немислими отдельно както човѣкътъ е немислимъ безъ душа. Но понеже вѣчныи духовенъ животъ е много по-важенъ отъ временныи, то и правдинитъ които ся даватъ въ религіята на сѣки човѣкъ отдельно и изобщо на цѣлъ народъ сѫ много по-важни отъ първиятъ, за това и сѫ по-драгоценни за сѣкиго. Слѣдовательно, ако ся паказова отъ Твореца онзи, който прѣпятствува другому да ся пользува съ естественниятъ блага, то още по много трѣба да ся наказава онзи, който прѣпятствува другому да ся пользува съ правдинитъ, които му сѫ дадени отъ Бога въ религіята за да достигне вѣченъ животъ. За достиганіе на тая цѣль на вѣрата, трѣба да ся развива и прилагатъ въ живота на човѣка нейнитъ начала, тѣй чого благотворно да вліѧйтъ връхъ него, постепенно и се напрѣдъ да го движатъ къмъ сближеніето съ Бога и къмъ согласнаго отношеніе съ подобнитъ нему.

Развитието и приложеніето на естественното право, което обезпечува човѣка вѣнкашно принадлежи на гражданското правителство, а развитието и приложеніето на второто, сирѣчъ на правото, което произтекава отъ вѣроисповѣдното начало, отъ вѣрата, принадлежи на духовното правителство или на Църквата. Колкото и да е духовно по-

слѣдното, колкото и да представлява высшія идеалъ на Христіанската нравственность въ себѣ и да ѝ осъществлява въ други гъти, да развива духовните страни на човѣка, но понеже съето и оно отъ човѣци, които сѫ облечени въ плътъ и за това и тѣ както всичките човѣци иматъ естественно право, а като употребяватъ себе си въ служение на достиженietо на вѣроисповѣдната цѣль трѣба да зиматъ частъ въ замѣнѣ на своето право отъ доброто на онъя за които ся трудатъ (1 Кор. 9, 14). Разбирася, че това зижданіе и даваніе трѣба да е сообразно съ духа на вѣрата, да ся върне въ другъ, духовенъ видъ, пакъ на онъя отъ които е зето въ тѣхно добро. И понеже духовното правительство — Църквата за предиѣтъ има повече воспитаніето на внатрѣшната страна на човѣка, неговото сърдце, духовните неговы сили, за това то трѣба до толко зблизко и свойствено да бѫде на онъя за които ся поставя, колкото тѣхното сърдце и совѣсть сѫ близки къмъ собственното имъ сѫщество. За това членовете на това правительство естественно трѣба да бѫдатъ отъ сѫщия народъ, на който тѣ принадлежатъ и за който ся поставлява това правительство. Тѣ като най близки много по добре могатъ да разбиратъ живота и душевните качества на своите, отъ колкото други отъ другъ отдалеченъ народъ, за това тѣ само могатъ да ся ползватъ съ народното довѣрие съ свободенъ достъпъ къмъ себѣ, откровенность и фамиліарност.

Гръцката въ Цариградъ Патріаршия като духовно правительство за духовния животъ въ България бѣше не естествено, освѣнѣ това, то бѣше докачило духовните наши правдины, слѣд. бѣше тръгнало противъ Божията воля, за тога и падна прѣдъ очите на цѣлъ свѣтъ. Естественното е за България дух. правительство да бѫде отъ Българи, зачтото и като народъ иматъ право да ся ползватъ съ естественниятъ добрины, на тѣхъ принадлежащи, и като разумни сѫщества, създани за небото иматъ право да ся ползватъ и съ духъ правдины, които сѫ подарени въ религията. Ето

основание отъ естественното право, по което Българытѣ иматъ право да си иматъ свое священноначалие, свое ю Църквѫ.

Какво доказателство могатъ да ни приведатъ гръци-тѣ, че сѫ имали право да грабнатъ въ рѣцѣтѣ си църков-нитѣ ви нравдина и приходы? Тѣ друго право не могатъ ни приведатъ, освѣнъ правото на сильныя интригантии и святотатецъ, нѣща, които сѫ противни на Христіанството както тѣмнината на свѣтлината. Домаганилата на гр. Патріаршія да задържи църковнитѣ ни нравдина прямо казовами, разтурятъ самытѣ основы на Христіанството. Христіанството не е Брахманизъ, който дѣли человѣчеството на касты отъ които едни сѫ опредѣлены да начальствуватъ, а други тѣ вѣчино да робуватъ и живѣятъ само за първите, дѣто личността ся губи заедно съ нравдина тѣ си. Тамъ това става поне въ едно плѣме, въ единъ народъ, на когото доброто и и лошавото е се за него, като негово. Не е Платоново го-сподарство, въ което частнитѣ личности трѣба да сѫществуватъ само и само за обществото. Въ Христіанството или иначе въ Христовата Църква, дѣто всичко свободѣ ды-ше, дѣто человѣческата личность ся вѣзвышава такво начало или по добрѣ такъвъ произволъ не може да ся допусне. Българытѣ трѣбѣше да сѫ безчувственни, та да не возстанатъ противъ тази гръчка неправда, щѣхѫ да ся считатъ за най недостойни и за ничто негоденъ народъ, ако бѣхѫ оставили гръцитѣ да тѣпчатъ въ тѣхъ правдѣтѣ, и сѣко за-конно и свято нѣчто. И това въ името на Христовата Вѣра! Ето зачто цѣлъ свѣтъ оправда и оправдава оплакваніята на Българытѣ, осажди неправеднитѣ домаганія на гр. Патріаршія, ето зачто прѣмного сярадоватъ за придобитѣтѣ си църковни нравдина, и не прѣставатъ да подвергаватъ искренни благода-ренія въ подноожието на благодѣтельныя и правдолюбивыя свой Господарь С. А. Азисъ.

II.

Да си иматъ Българытъ свой народни Църкви противно ли е на Евангелието?

Соображеніята на истинно здравия разумъ трѣба да сѫ согласни и сось Св. Писаніе и обратно. Спорѣдъ това, естественното право трѣба да е согласно сось правото, кое то ся дава въ религіята ни и именно въ Христіанска, зач тово и двѣтъ тъя права иматъ единъ и сѫщъ свой изворъ — Бога. Слѣдовательно това дѣто намѣрихъ горѣ сось ума си, че трѣба сирѣчъ сѣкы народъ да си има свой независимъ Църква и священна начале, не може да бѫде противно на Евангеліето както искатъ да кажатъ гръци. Това право ный получавамъ въ святата кѣплица още когато ся кръщавамъ въ името на Свята Троица. Тамъ спорѣдъ заслугатъ на Іисуса Христа сѣкы частно и цѣлъ народъ изобщо получава даромъ право да бѫде неотъемленъ членъ на Христовата Православна Църква (Гал. 3, 26—27, 5.) която състои отъ всички гъ православни народы или помѣстни Църкви, на която и Цариградската като частна принадлежи. Спорѣдъ това священно право всички гъ членове на Църквата съставлява тѣлото Христово — самътъ Църкв (Кол. 1, 26. Еф. 1, 23. 23. 1 Кор. 12, 12. 27), и като членове живо участіе трѣба да иматъ въ живота на това тѣло, като ся управляватъ всички отъ едната глава на това духовно тѣло — Іисуса Христа (Еф. 5, 23. Евр. 12, 27) както человѣското отъ свояга. Когато единъ членъ по вліяніе на другъ ся отстрани отъ участіето въ този животъ, тогава ся нарушава правильността на този животъ, а отъ това происходит и болѣсть въ самото тѣло. Каквото става въ вещественныя міръ, или каквите закони управляватъ вещественныя міръ, такви съответствущи управляватъ и духовните и както дисгармонія ся поражда въ человѣското общество като личнитъ и общественни права ся нарушаватъ,

също тъй ся поражда дисгармония и въ религіозния или църковния животъ когато священното право, принадлежащо на едно лице или на цѣлъ народъ ся наруши отъ другого и то за вещественни намѣренія. Гръцката Патріаршія като бѣше присвоила църковните правдиви на Българския народъ, на този велики и здравъ членъ на Христовото тѣло. докароваше неправильность въ църковния животъ, която и справедливо подбуди Българытѣ за поправление на тая погрѣшка. Такви честолюбиви домаганія въ Църквата сѫ докарали не согласие раздоръ даже и ересъ, И действително не е ли това главната причина дѣто Римската Църква искаше да подчини на себѣ Цариградската и другытѣ Църкви и дѣто послѣ за същата цѣлъ тя измысли ново ученіе, за да склади насъкладащото, да соедини несоединяемото както Цариградската изважда сега повѣръ ересъ *плъменността* въ Църквата? Не е ли същата причина дѣто породи протестантизма въ Саксонското племе? Не е ли същата причина на досегашното скитаніе на Арменци вънъ отъ Православната Църква? Не е ли, ще приложъ, същата причина дѣто и много други извѣрни народы не ся приближаваатъ къмъ Христоанската Православна Вѣра, отъ страхъ да не бы изгубили народната си личность?

Гръцката Патріаршія за да замаи Българытѣ, Правителството и цѣлъ свѣтъ выка и ся напина да доказова, че нашето желаніе е противично на Евангеліето и че Църквата не правила различие между народытѣ въ себе, сось следуващия думы на Св. Апостолъ Павелъ: *Нъма Еллинъ нито Йудей, обрезаніе и необрезаніе, вправъ и скиѳъ, рабъ и свободенъ, нъ все и во всички Христосъ* (Кол. 3, 11). Да, и ный угвърждавамы основани връхъ това и други Богодухновенни изреченія, че Църквата не прави и не трѣба да прави различие между другытѣ народы. Това е истина на всички известна. Но това невольно исповѣданіе на истината гръцк. Патріаршія произноси отъ друга много противоположна точка на зрењието. Нейното заблужденіе е дѣто ти сколастически глѣда на равенството, глѣда на вѣнкашината съмо-

иеговж странж, и, да ся изразимъ спорѣдъ скритото желаніе на самата Патріаршія, на соединенето на народытѣ подъ нейно вѣдомство, а не на вѫтрѣнната благодатната страна на това соединеніе и равенство. Всичкытѣ человѣци или народы, както казахмы, когато ся кръщаватъ, получаватъ Христовата благодать, която като душа всичкытѣ свързова безразлично и безъ исключение на народностъ и праве ги равни наследници както на небесното Христово Царство тъй и на земната Негова Църква. За тая благодатна свързка и благодатно право на наследство именно и ся говори въ приведенното изреченіе, а не за вѣнкашно, механическо нѣкое соединеніе както иска гръцката Патріаршія. Вѣнкашно чоловѣкътѣ се такъвъ си останува и подиръ кръщеніето: языкътѣ и народнытѣ обычай у него не ся измѣняватъ и нито могатъ да ся измѣнятъ по географически, климатически и исторически причини, а като неизмѣняемы по сѫ и единакови на всичкытѣ народы слѣд. и трудно соединяемы. По тѣзи причина вѣнкашно, механическо соединеніе, което трѣси гръцката Патріаршія подъ нейно прѣводителство не е възможно, а вѫтрѣнно само, и това иска отъ настъ Св. Писаніе, зачтото соединѧщата сърдцата на чловѣцитѣ благодать на Св. Духа е една и истигта, като една душа въ многобройны тѣла за това и ся иска отъ настъ единомыслie и единоновоученіо. *) Впрочемъ и вѣнкашно соединеніе може да стане, но това ще състои и това вече съществува въ Богослужението, обрядытѣ и въ религіозния животъ на Христіанскытѣ православни народы.

И тъй връхъ основаніе на правото което смы получили

*) Когато това единомыслie не съществува, тогава единство нѣма. Когато съществува разногласие въ докладътѣ тогава ся появлява ересь, а когато ся измѣнува църковный редъ и обрядытѣ съ нѣкоя несъщественна разлика на учението произлиза разколъ или схизма, каквожто си мѣчатъ гръците да ни припишатъ, зачтото не искали да припознавамъ за свой господарь тѣхната Патріаршія и да пълнимъ съсъ пары джобовете на нейните управители.

въ святата къпалница и връхъ основаниe на невозможността да ся слѣжтъ языкъ и обычаи^{тъ} на единъ народъ съ други, връхъ основаниe на трѣбованіето да ся облагородява^{тъ} тия обычаи да ся воспитава съeki народъ отъ най близки свои пастури, и понеже Евангеліето равно глѣда на Христіанскы^{тъ} православни народы; то не е противно да си имамы народнъ Църквъ, — свое священноначалиe, както не е противно на Евангеліето дѣлъ имѣть и самы^{тъ} гръци въ Елада и тукъ въ Цариградъ, Власи^{тъ}, Руси^{тъ}, Сърби^{тъ}, Арапи^{тъ} и Сирійцы^{тъ} въ Египетъ. Напротивъ трѣбованіята на гръцката Патріаршия е противоестествено, е заблужденіе и заблуждение велико, то е противочеловѣческо, притовохристіанско и противоевангелско, зачтото посѣгнува на църковныя миръ, разрушава правильността на религіозныя животъ, отстравя на народа ни отъ участіето въ църковныя животъ противъ Божіята воля, растуря църковното зданіе което ся зижде отъ всичкы^{тъ} православни народы, посѣгнува на равенство и на свободъ, които Господъ нашъ Іисусъ Христосъ сосъ своята кръвъ ни ги спечели.

III

*Въожда ли ся чрезъ вышеизказано-то въ Църквата
плъменно различие и това наше желание про-
тивно ли е на Евангелие-то?*

Гръцката Патріаршия ны укорява, че като смы искали да си имамы народнъ Църквъ въождали смы плъменно различие, което было противно на Евангеліето. Но ный видохмы по горѣ, че плъменно различие не може да бѫде въ участіето на народы^{тъ} въ христіанска вѣра, въ благода-тното Христово царство, въ единаковото учение, въ богослужението и въ религіозныя животъ. Чго ный искахмы? — Да имамы отъ народа си выше и низше духовенство, да управлява и въспитава то религіозныя народенъ животъ, да го поставява въ согласие съ общия църковенъ животъ со-

гласно съсъ учението и постановлениета на Православната Христова Църква подъ надзора на единъ синодъ съсъ Екзархъ или Патриархъ. Ако това е противно, тогава е противно и учръжденето на гръцката Патриаршия както и на другытъ народни Църкви. Ако на гръцитъ въ Елада и на една шепа гърци въ Османската държава, на Руситъ, Власитъ и Сърбитъ като на народы е дозволено зачто и на насъ Българитъ да не е това дозволено? Не е ли ясно, че сама гръцката Патриаршия, като исключава Българския народъ отъ това право, ввожда въ църквата пътмено различие противъ ясното свидѣтелство на св. Писание за равенство въ Църквата на народите съгласно съ което и Българитъ искашъ да ся радовашъ съсъ свое священноначалие? — тогато казува Апостолъ Павелъ, че Богъ е далъ духовенство (Еф. 4, 11, 12, 13), не казува, че о трѣба да бѫде исклучително отъ гърци или отъ другъ иѣкой народъ, както това правяше тя за българитъ, които по народния си животъ сѫ далечъ отъ гръцитъ. Нито пакъ ангели Богъ употреблява да бѫдѫтъ посрѣдици между Него и человѣцитъ, сирѣчъ такви, които сѫ най близки къмъ онъя за които трѣба да посрѣдуватъ. Това евангелско учение съкъ читателъ трѣба да земе подъ сериозно внимание и да не отвуща отъ памитъгъ си. — Сѫщия Божественый посланникъ ны учи: *зачтото съкъ първосвященикъ, който ся зима изъ меисду человѣцитъ ся поставлява въ служеніе къмъ Бога да приноси дарове и жертви за грѣховетъ, такъвъ, който може да има состраданіе къмъ невѣжистъ и заблуждайщи; защото и самъ е облоген въ немощь; и за това е длагенъ както за народътъ таки и за себе си да приноси жъртви за грѣховетъ* (Евр. 5, 1—4). Огъ тука ни ся раскрива до иѣгъ и тайната, зачто Іисусъ Христосъ прѣ на себе си человѣческъ плѣть, стана человѣкъ на подобна намъ природа осъщъ грѣха. Това милосердый Богъ направи отъ человѣколюбіе къмъ насъ грѣшилъ за да смы увѣрены че Той не е далечъ отъ насъ, че вынаги внимава и разбира наши-

тѣ раны за това и ный человѣцъ смы да ѹрчио-
да ся относимъ къмъ Него който близокъ къмъ нашето е-
стество (Евр. 2, 17 и 18). Ще рече че за служители Бо-
жии трѣба да ся зиматъ оныя отъ человѣцъ, които по
всичко, освѣнь пороцыгъ, сѫ блиски къмъ оныя за които
са поставлявагъ, сирѣчъ отъ онзи народъ отъ който ся на-
значаватъ : за Грыцкия грыци, за Бѣлгарскыя бѣлгари свя-
щенноначалници, които естествено най добрѣ разбираятъ
народа си съ добродѣтелитъ и пороцыгъ му и народътъ до-
вѣрчио ся относи къмъ тѣхъ, най добрѣ гы слуша както
никого другого отъ другъ народъ, и сѣка причина на плѣ-
менный раздоръ, който лесно ся поражда отъ человѣческа-
та слабостъ и отъ благородното себелюбие, ся дига. Това
е трѣбованіето на Божията воля и слѣдователно никакъ не
е противно на Евангеліето. Его зачго и самъ Иисусъ Хри-
стосъ най първо избра отъ Еврейския народъ апостолътъ
си защото най първо на Евреите трѣбаше да проповѣдуватъ
Евангеліето (Дѣян. 13, 46), а послѣ кѣдѣто и да отивахъ
като основавахъ христіанскѣ общинѣ или Църкви отъ член-
новетъ на сѫщатъ общинѣ и поставлявахъ пастыри на нея.
Св. Апостолъ Павель прямо заповѣдова на ученика си Ти-
та да нарѣди Критскатъ църква като постави священици
и владыци отъ помѣстнитъ Христіане (Тит. 1, 5). Огъ ту-
ка и обычай бѣше останатъ непрѣмѣнно владыци да ся из-
биратъ отъ оная Църква за която ся поставлявагъ. Този о-
бычай и свобода строго сѫ ся пазили въ Православиѣ-тѣ
църкви както ся вижда отъ нейната дѣятелностъ. Тий на-
примѣръ когато царь Константій привелъ въ Цариградъ е-
динъ Никомидійскій епископъ Евсевій за да управлява Ца-
риградската Църква, народътъ и духовенството сило воз-
негодовали противъ нарушеніето на този обычай и свобода
да си избираятъ върховни пастыри отъ сѫщатъ църкви.
Когато сось сила гражданскаго Правителство введе Епис-
копа Григорія въ Александрија и го постави на мястото на
Аѳанасія Великаго прогивъ народната воля, тогава Св. А-
ѳанасій писалъ : „ако бѣдѣ признанъ недостоинъ за прѣс-

тола, трѣба да ся избере на моето място отъ сѫщата Църква, а не отъ вѣнъ да приведѣтъ сосѣ сила на всички неугодни Григорий.“ Да и самата Цариградска гръцка Патріаршія въ послѣдно време подтвърди този обычай когато извържи и афореса Александрийският Патріарх Нилъ, понеже той отиде и прѣ тамъ този санъ противъ народнѣтъ волѣ. Излишно бы било тут да говоримъ, че речеиытъ пастыри, при другытъ трѣбуемы условія добрѣ сѫ знали языка на своето паство отъ което сѫ ся зимали и за което сѫ ся поставлявали.

И тѣй отъ всичко това слѣдова заключеніето, че нашето желаніе да си имамы народна Църква, народно духовенство никакъ не е противно на Евангеліето и не само не е противно и не ввожда плѣменно различие въ Църквата, но за по лесното достиганіе на цѣльта на Евангеліето, даже ся изыскува отъ него народна Іерархія или народна Църква за сѣкы народъ.

Напротивъ, ако внимнимъ добрѣ въ чувствованіята мыслитъ языка и дѣлата на гръцката Патріаршія и на гръцкия народъ ще видимъ че тѣ както още въ старо време тѣхните прадѣди — язычници така и тѣ съ прѣзрѣніе ся относятъ къмъ другытъ народы и въ Църквата, на себѣ само приписватъ прѣимущество, и тѣй исключаватъ отъ равенството въ Църквата другытъ народы и слѣд. тѣ сѫ които ввождатъ плѣменно различие въ неї. Това не е трудно да разберемъ отъ слѣдующето размышленіе.

Когато человѣкъ не е осъществилъ добрѣ въ живота си Христіанскытъ начала, тоги въ неговия животъ не е още чисто Христіански, и, когато Христовия Духъ не е обновилъ всичко, че е пътско тогива неговытъ мысли, чувствования и желанія сѫ пътски, у него гордостъта, којко Иисусъ Христосъ съ великото Си смиреніе и послушаніе до кръстна смърть уничтожи, още не ся е изгладила въ него, ако и да е Христіанинъ и даже въ высокъ священъ санъ да е облеченъ. Въ таквото нравственно несовершенство виждани ся намира днесъ повечето высше духовенство ца

великата наречена Христова Църква, за това и неговыгѣ же-
ланія както и желаніята на неговыя гръцкий народъ сѫ чув-
ственни и въ высши степенъ егоистически. Ето тия чув-
ственни желанія сѫ направили гръцката глава да глѣда на
Цариградската Църква като на дѣйствително вселенскѫ,
както Италианцитѣ па Римската, а на гръцката Цариградска
Патріархъ като на дѣйствителенъ вселенски, който има
власть надъ другыгѣ църкви, като на географическо сосрѣ-
доточие на Цариградъ и на Цариградската Църква за всич-
кытѣ църкви и за всичкытѣ христіане. Но това велико про-
странство гръцкая егоизъмъ до толкозъ сгѣснява колкото е
гръцкая народъ, за това въ сѫщото врѣме тя глѣда на неїк
като на свой народенъ имотъ. Споредъ него около речено-
то срѣдоточие ще ся скупуватъ всичкытѣ Православни на-
роды, а гръцкая народъ сось духовенството си ще има пре-
имъщество между тѣхъ. Тия мысли вынаги глѣдамы да под-
твърдива гръцкая печатъ сось други израженія, а въ послѣ-
дно врѣме и самъ гръцкая Патріархъ Аноимъ VI-й подтвър-
ди това когато при спогожденіята, понеже нашитѣ прѣста-
вители и владыци настоявахъ да имъ ся устѣпятъ при дру-
гытѣ още нѣкои поне чисты Бѣлгарски епархии, провождалъ
ги до нѣкои пъренци грѣци, както напримѣръ до нѣкой си
Карапано Маврогени, Зографостъ и не знаѣ още до кои грѣ-
ци да имъ ся молѣтъ та тѣ да имъ устѣпятъ още нѣчто за-
тото той, Патріархътѣ, самъ повече не могъ да имъ даде.
И, когато отъ Н. Высоч. бывшія тогава Садразамина Max.
паша бѣхъ испратены нѣкои чиновници заедно съ наши пър-
веници да земѣтъ отъ Патріарха послѣдната думка: *Ще прииме или не Фермана, иначе Правителството е рѣши-
ло да го тури въ дѣйствие, отговорилъ: Че понеже цър-
ковныты превилегии били на народа му за това безъ да
са допыта отъ него, не е въ состояніе да даде положи-
теленъ отговоръ.* Нашитѣ мысли още по-голѣмѣ силѣ зи-
мѣтъ като си напомнимъ, че тия дни Цариградската Патрі-
архъ потрѣбовалъ отъ другыгѣ Патріарси като другъ папа
да му подтвърдятъ изверженіята и отлученіята и проклятии-

тъ които той съсъ синода си произнесе върху нашите старци, и че, понеже нѣкоиси отъ тѣхъ, до нѣгдѣ добросовѣстни ся въспротивили, произлезъ раздоръ и распра между нихъ, а за да принуди другытъ патріарси тайно подщекава гръцкото населеніе въ Цариградъ като има за помощникъ на странътъ си и гръцкия печатъ да дава просьбы на него и на другытъ за да испълнятъ намѣреніето за което сѫ свиканы, сирѣчъ да провъзгласятъ Българытѣ за схизматици.

Тия чувствованія, желанія, мысли и дѣла гръцки прямо не показоватъ ли че гръцигѣ и тѣхната Патріаршия сѫ които ввождатъ въ Църквата плѣненно различие? Че тия чувствованія, желанія, мысли и дѣла на великата Христова наречена Църква сѫ прямо противни на Евангеліето за доказателство нека гы сравнимъ съсъ подобни мысли и чувствованія и желанія на Еврейския народъ, който гы имаше прѣди и во врѣмето на копъти дохожданіето на Іисуса Христа.

Както гръцката Патріаршия сега така и самытѣ Апостолы отъ първомъ сѫ мыслели, че тѣхната Еврейска народъ трѣба да има прѣимѧщество прѣдъ другытъ народы и че Христіанството само за него е дадено. Отъ едно видѣніе обаче, което видѣ Ап. Петъръ и отъ разговора на язычника Корнилія разбра, че Богъ не гълда на лице, но всякой народъ, ози, който му съ бои и дѣйствува правдѫ прѣтенъ Му е (Дѣян. гл. 10) и другытъ прѣди да разбератъ това видѣніе укорявахѫ А. Петра за дѣто отишель и яль съсъ язычникъ, но като имъ разказалъ за горното събитіе и за Божията воля, којкто той чулъ въ онова видѣніе малкнажъ и слѣвехѫ Бога и казовахѫ: *И на язычицитетъ проще даде Богъ покаяніе за животъ* (Дѣян. 11 18). За това послѣ отъ като си сторили дѣлжностътъ къмъ своя Еврейски народъ съ предложение да повѣроватъ въ Евангеліето, тѣ ся обѣрнали съ проповѣдъ къмъ язычицитетъ (Дѣян. 13, 46). При всичко това Святыиѣ Апостолы не сѫ мыслили чрезъ Евангеліето да покорѣятъ другытъ народы на Еврейския, а напротивъ глѣдахѫ да вдѣхнатъ на всички Хри-

стийскож свободож, любовь, равенство и братско согласие зач-
тото всички сж станали чада Божиј по заслугытъ на Йисуса
Христа и всички сж наследници на благодатното негово
Царство. Напротивъ споредъ гръцката Патріаршія, която
глѣда на себе си като на географическо срѣдоточие на всич-
кытъ православни народы трѣба, тѣ да ся скупуватъ къмъ
него и да припознаватъ за свой главъ гръцкия Патріархъ
въ Цариградъ. За това колкото народы впрѣдъ станутъ пра-
вославни, были Американци, были Индійци, Японци или Хо-
тендоты дѣлжни ще бѫдѫтъ законъ и духовенство да зи-
мѫтъ отъ Цариградъ и гръцката Патріаршія ще има църков-
ны правдини и прѣимѫщество у тия народы, каквото осно-
рава у Бѣлгериѣтъ. Но нека ся обрнемъ и за това пакъ къмъ
Св. Писаніе. И Евреитъ имахъ подобна мысль за земно срѣ-
доточие на религіята прѣди и во врѣмето на Йисуса Христа
—да е Іерусалимъ. Господи, казова самарянката на Йисуса
Христа, глѣдамъ че ты си пророкъ. Башитъ наши въ тази
гора ся покланяхъ: а вы Іудеите казовате, че Іеруса-
лимъ е мыстото дѣлто трѣба да ся покланямы. Но Йи-
сусъ Христось сось слѣдующитъ думы къмъ неї: Жено
хвани ми върж, че иде часъ, когато нито въ тази гора
Гаризингъ, нито въ Іерусалимъ ще ся покланяте на Отца.
... Иде врѣме и сега е когато ще ся покланятъ Отцу
съ духъ и истина ... Богъ е духъ (Іоан. 4, 20—25) —
опровергава тѣзи органиченъ мысль и дига съкѣ мысль за
опрѣдѣленно земно срѣдоточие на Църквата. Вмѣсто такво
сосрѣдоточие на Своята Църква Спасителъ полага Себе си
когато казува: Азъ съмъ лозата, а вы пръжките; който
прѣбѣдва въ Мене и Азъ въ него, той приноси плодъ много
зачтото безъ Мене не можете пишто да сторите (Іоан.
15, 5). Свѣрзката или срѣдоточіето слѣдователно къмъ кое-
то трѣба да ся скупуватъ всичкытъ вѣрующи въ него че-
ловѣци и народы е Йисусъ Христось, главата на Църквата
съ неговото ученіе на мира и любовта. Прилѣпени къмъ Не-
го народытъ, както лозинкытъ на лозата могѫтъ да напрѣ-
днуватъ и блаженствуватъ като зимѫтъ жизненайтъ си со-

кове на духовния животъ отъ него, а не отъ гръцката въ Цариградъ Патріаршія или отъ гръцкия народъ.

Ако бы было нужно и бы си позволили да поставимъ за географическо срѣдоточие на Църквата нѣкои опрѣдѣлениа точка на землята, то таква точка въ религіозенъ смисълъ неможе да бѫде друга, осаѣтъ Іерусалимъ. Ози градъ си рѣчъ, въ който имала е прѣсонала си ветхозавѣтната Църква и новата тамъ ся е начала: тамъ е господнъя гробъ, отъ тамъ ся е разпрострило спасителното Евангелско учение и тамъ сѫ бывали Апостольскыте съборы. Но ако и тамъ да бѣше земното срѣдоточие, то и въ този случай не може да бѫде преимущество на единъ каквъто и да е народъ прѣдъ другитѣ Христіански народы, а тамъ бы засѣдавалъ съборъ, членоветѣ на който непрѣмѣнно по равно число щѣхъ да бѫдатъ отъ всичкытѣ Христіански народы и той щѣше да е къто непрѣрывенъ вселенски съборъ, щѣше да управлява и надзирава помѣстнитѣ Църкви, между които никакво преимущество не може да бѫде както и между тѣхънитѣ прѣстоѧтели Патріарси или Екзарси, каквото не е било и между святынитѣ Апостолы (Мат. 20. 27).

И тѣй въ собствененъ смисълъ пѣменно различиѣ ввожда въ Църквѣ гръцката Патріаршія и гръцкия народъ, а не Българытѣ, които искатъ да ся пользуватъ сосъ свободата, коѣто Господъ нашъ Іисусъ Христосъ е спечелилъ съсъ своята кръвь за всичкытѣ народы, тѣ искатъ да си иматъ самостоятелни Църкви — свое священнопачале безъ да иматъ задна мысль подъ булото на Църковнитѣ правила да подчиняватъ на себѣ други Църкви. Ний както за себе си тѣй и за другитѣ народы скажо цѣнимъ христіанскатѣ свободѣ и равенство и въ този смисълъ много по-высоко стоимъ отъ гръцитѣ, които ся хвалѣятъ, че сѫ свободолюбивъ и высокообразованъ народъ. У насъ нѣма нито срѣдновѣковъ нито соврѣмененъ фанатизъ, ний смы положителни и за това обычами онова, което е най близко къмъ естество то, безъ да ся впушчамъ въ мечты и безъ да ся вдавамъ въ буквальныя реализъ. Трѣбоваліята на гръцкия Патріархъ

и на гръците да иматъ други народы въ свое църковно робство, съ църковните тѣхни приходи да поминуват и съ тѣхната важност да увеличаватъ важността на свояя народъ и тѣй да го въздигатъ надъ тѣхъ, показоватъ велико умствене и нравствено разслабленіе и че то, гръцкото высше духовенство, ся е отдалечило отъ спрѣдѣленната на него отъ Евангеліето и отъ вселенскагъ и помѣстни съборы цѣль, че то е станало орждіе на низки страсти. Това умствено и нравствено разслабленіе у гръците ся показова и отъ това, че тѣ, освѣнъ дѣто пы имаехъ като единъ богатъ изворъ за печельба, прѣзирахъ ны като най непотрѣбенъ, дивъ и за ничто недостойнъ народъ. Разгърѣте историческъ и географическъ имъ учебники, прочитайте вѣстниците имъ и вы ще ся увѣрите въ смиренныгъ ни думы. Тѣ бѣхъ докарали самытѣ Българы даже да напразътъ своето име и да ся срамуватъ отъ него. Тѣ мыслехъ въ гордата си глава че дѣйствително за сѣкогашъ ще бѫдѫтъ тѣхни духовни робе и источникъ за печальба братъята имъ Българы както съ лукава цѣль ны наричахъ, а като ся отресуватъ сега тѣ отъ него, великытѣ гръцки богословы выкатъ, че това было противно на църковните правила, които не припознавали ужъ народнѣ Църкви.

Примѣчаніе. Понеже стапа по-горѣ рѣчъ за языка, мыслѣ, че не е излишно да забѣлѣжимъ, че той е главното орждіе съ което человѣкъ си прѣдава на другагъ мыслитѣ, чувствованіята, радоститѣ и скърбитѣ. Ако това орждіе за тази цѣль е нужно, то колко повече то е нужно за достижение на Евангельската цѣль. Его зачто и нашія Спаситель Іисусъ Христосъ като ся вознасеще заповѣда на учениците си да ся не отлучаватъ отъ Іерусалимъ прѣди да дойде върху тѣхъ Духъ Святый да ги освати и прїимѣтъ даръ да говорятъ различни языци, които имъ бѣхъ нужны за да проповѣдоватъ Евангеліето по всичкѣтѣ земли (Дѣян. 1, 4, 2, 1—7). Воля Божія е слѣдовательно да ся проповѣдова словото Божие на понятиенъ языци, — на който говорятъ онъ, на които слава проповѣдъта: *ако дойдѫ, казо*

ва Апостолът на языците, при васъ и говорѣ незнайни языци, какво ще вы пользоватъ (1 Кор. 14 6)? А понеже Богослужението е съща проповѣдь въ читанія, пѣснопѣнія и обряды за това и то трѣба да става на същия понятиенъ языкъ (1 Кор. 14, 1—20), за това сѣки народъ малъкъ или великъ, безразлично, естественно е и за това непрѣменно е дълженъ да има както духовенството си отъ себе, така и Богослужението да ся извършава на неговия понятиенъ языкъ. Согласно съ тая воля Божия още во врѣмето на Святыи Апостоли умнитѣ хора начнахѫ да прѣвождатъ Священното Писаніе на други гърбъ говорими тогива языци и най първо Евангеліето отъ Матея, което бѣше написано тогива на говоримия Ерейскъ языкъ, ся прѣведе на гръцкия, послѣ и други гърбъ священни книги на други языци: на Латински, Сирски, Готски, на старо-Български отъ Кирилла и Меодія. Святый Григорий епископъ Римскъ Св. Йоанъ Златоустъ, и други настоявали сѫ да ся прѣвожда Св. Писаніе, да ся испращатъ проповѣдници между язычниците, и не малко пари сѫ иждивали за распространение на словото Божие както и до днесъ това праватъ всичкытѣ ревнители на Евангелскытѣ истины. За това и самитѣ проповѣдници до днесъ като неизбѣжно условие за достиганіе на цѣльта си по-напрѣдъ изучаватъ языка, на който ся готоватъ да проповѣдоватъ, та послѣ начинаватъ дѣлото си. За да ся разбира что ся проповѣдовава и самъ Св. Йоанъ Златоустъ проповѣдоваше чрѣзъ прѣводителъ на Готеитѣ въ Църквата по Негово настояваніе устроена въ Цариградъ. Желаніето на Българытѣ, слѣдователно да ся молїктъ Богу по языка си освѣти дѣто не е противно на Евангеліето, напротивъ то е трѣбование на волята Божия. А една отъ причинитѣ които подбудихѫ Българытѣ да възстанатъ противъ гръцкытѣ владыци е нечуенито отъ тѣхъ гоненіе на Българскыя языци и вмѣсто него ввожданіето на гръцкия въ Църквата, училищата и понѣгдѣ даже въ разговора. Па още дѣрзае да ся хвали гръцката Патріаршия че тя като майка ны е воспитавала, а ний неблагодарно смы ся отпосили къмъ нея? Нека ни

покаже ти какви нравственни книги ся е погрижила да ся напечататъ на языка ни, какви Богослужебни книги, освѣнь общака и една литургія и трѣбникъ и то по настояваніето пакъ на нѣкои наши Бѣлгары, които него врѣме ся приближавахъ къмъ нея, и освѣнъ това тия книги сѫ напечатаны съ недопростени погрѣшки. Нито единъ владыка грѣкъ или друго духовно или мірско лице не ся е чуло да проповѣдова словото Божіе по Бѣлгарски на Бѣлгарытѣ, а напротивъ много Бѣлгары, да не кажѫ всичкытѣ днесъ наши пастори, могѫтъ и сѫ проповѣдовали по грѣцки. — Ново доказательство че грѣцитѣ не сѫ въ состояніе да управяватъ другъ народъ. Грѣцката Патріаршія много повече книги е напечатала на бѣлгарски языъ за да ны хули, оскърблява и ны прокълнява въ соблазнъ на цѣлъ свѣтъ, отъ колкото за назиданіе.

IV.

Дѣйствително ли Църковныятъ праваила не припознаватъ народнѣя Църквѣ?

Когато христіанская любовь въ сърдца на Христо-
вѣ послѣдователи бѣже ся вкоренила, когато още святыи-
тѣ Апостолы повече и повече ѹк разпалювахъ, тогъва хри-
стіанская свобода и равенство сѣкы почиташе както за се-
бе така и за ближнытѣ си. За това и дума не е ставало за
цирковы граници, както испослѣ всичко това виждамы. Но
когато Римската държава прѣ Христовѣтъ вѣрж и вселен-
скытѣ съборы подъ покровителство на императорытѣ ся съ-
бирахъ, забѣлѣжуvasя такво стремленіе за разширеніе на
цирковы кругове каквото естественно ся проявлява въ
свѣтскытѣ господари — желаніе чото тѣхнитѣ държавы да
ся възвышаватъ надъ другутѣ по пространство и прѣимъ-
щество. И дѣйствително нѣкои всел. съборы глѣдамы какъ
бы нарочно да ся надваруватъ да прилисоватъ прѣимъщес-
твата на цар. епископъ по тази проста причина, че Цари-

градъ билъ новыи Римъ, та както въ граждансътъ така и въ църковнытъ дѣла прилегало да ся възвыси (Вт. Вселен. 3. Чет. 28. Шест. 36 и 39), а 34 апостолско правило, кое утвърждава въ сѣки народъ Църквѫ не споменовать по име. Впрочемъ като говорѣ тука, че вселенскътъ съборы сѧ давали и утвърждавали вънкаши прѣмущество на цариградската Църква, Отцытъ на тия съборы, отъ Духа Святаго ръководими, не сѧ потъпчили приведенното правило, а съ общытъ си израженія: "апостолскътъ и отеческътъ правила и обычаи да ся пазятъ," сѫ съхранили въ силѣ както реченото правило така и христіанската свобода и равенство за учрѣженіе на народны Църкви, когато Богъ помогне нѣкой народъ да ся покръсти. При това трѣба да смы увѣрены, че ако бѣше ся появилъ въ тѣхпо врѣме днешнага нашъ въпросъ нѣма съмѣниe че щѣхъ да поставятъ нѣкое по опрѣдѣленно правило и за този прѣдметъ основаны връхъ евангелския духъ и връхъ 34-то апостолско правило. Грыцката Патріаршія и сѣки, който ся интересува отъ нашія въпросъ трѣба да глѣда и да го рѣшава отъ тази точка на зрѣніето. За това сѣки който е безпристрастенъ дълженъ е да разсѫждава за него като за ново явленіе въ Църковната исторія, и като за такво явленіе, кое не е противно на църковнытъ правила и лесно ся рѣшава когато ся земе въ вниманіе евангелската свобода, равенството и 34 апост. правило.

Святытъ Отци когато опрѣдѣляватъ да има Цариградския епископъ прѣмущество на честь подиръ Римскій-тъ прѣдъ другытъ въ сѫщото врѣме казовать и причинятъ зачто това праватъ. Тѣ казовать, че понеже Цариградъ билъ сѧ възвеличенъ въ граждансътъ дѣла приличало да ся възвеличи и въ църковнытъ, а не зачтото Цариградъ е срѣдоточие на нѣкой опрѣдѣленъ народъ. Слѣдователно тая причина или основаніе происхожда не отъ божествененъ нѣкой изворъ или начало, а отъ другѫдѣ. Спорѣдъ нашето мнѣніе това сѫ направили тѣ отъ благоразумиe и практичностъ който тогивашытъ обстоятелства прѣдизвиковахъ. Извѣстно

е че тогъва много върлувахъ ереситѣ, много владыци имаше които тайни послѣдователи бѣхъ на тая ереси, а други со сила на свѣтски чиновници не малко здо докароваха на православіето. Отъ друга страна и самытѣ Византійски императори желаяхъ да ся възвишава тѣхната държава въ всяко отношеніе прѣдъ другутѣ, при товаащѣ пѣкоти отъ тая императори присъединявахъ ся на еретическытѣ партіи. За да поласкаїтъ слѣдователно честолюбіето на императори, да ги направятъ да сѫ по дѣягелни и привържены къмъ православіето, а Цареградския епископъ по-вече да го усилѣтъ прѣдъ правителството и тѣй да може лесно да дава отпоръ на буйството на еретицитетъ, Св. Отци дадохъ казанното прѣимущество чести. Но това прѣимущество никакъ не съдържава въ себе си нѣкое право на Цариградския владыка да ся намиса въ църковнытѣ работи на другъ нѣкой народъ, никакво право за него не ся съдържа да бѫде духовенъ началникъ на Българския народъ, нико пакъ нѣкое право самъ да учрѣждава или унищожава самостоятелни народни църкви, не го направихъ Папъ на Востокъ. И тѣй святытѣ Отци привилегиятъ на Цариградския Єронъ основаватъ не връхъ догматическо нѣкое ученіе или връхъ апостолско прѣданіе, а просто връхъ врѣменни нужди и политически измѣненія, затова тѣ глѣдатъ на своето опрѣдѣленіе не като на неизмѣняемъ догматъ, въ пространство и во врѣме, а напротивъ учреждѣніето на Българската Църква ся основава връхъ апостолско опрѣдѣленіе (34 ап. прав.) слѣдователно връхъ Божиѧтъ волѧ.

Онова което ся прѣдизвикува отъ обстоятелствата и мѣстото не е постоянно, е измѣнчиво пакъ отъ сѫщитѣ обстоятелства и мѣсто. Разбира ся, че качеството на това измѣненіе трѣбуемо отъ врѣмето и мѣстото трѣба да става отъ църковната власть,— а онова което е свыше, което е богооткровенно, внушено отъ Духа Святаго е неизмѣняемо нито отъ врѣме нито отъ мѣсто, както и самъ Богъ е неизмѣняемъ. Всичкытѣ дѣла и опрѣдѣленія на Св. Отци дишатъ христіанска любовь и свобода. Тѣ, именно като бащи

и апостолески приемници, отечески съ нарѣдили Христовѣтъ Църквѣ, ръководими отъ Духа Святаго, съ били выше надъ человѣчески страсти и далечь отъ мірски видове. За това който бы дързналъ да укорява Св. Соборы той бы возсталъ противъ Святаго Духа. Както не трѣба никой, подобно на Грѣцката Патріаршія, да прѣтълкувова въ своїкъ или чуждѣ вещественіи ползъ онова което съ внушили обстоятелствата и нуждата на икономисованіе, тѣй никой пакъ не трѣба да привѣщава същото къмъ онова което съ съдържа въ правилата и е диктувано отъ небето и отъ произволно или неволно смѣшеніе да зима поводъ да казова че св. Отци ужъ като человѣци съ погрѣшили. Таква мысль е хула противъ Св. Духа. Въ доказателство че както на други църкви така и на грѣцката въ Цариградъ Патріаршія, привелгитѣ съ основаны връхъ случайни причины освѣти горнитѣ могж да приведжъ еще слѣдуїщето 39 правило на бѣй всел. Съборъ което казова за привилегитѣ на Кыпрскыя Архиепископъ Йоанинъ, тѣй: *По причинѣ варварскихъ нашествій, и да бы освободитися отъ языческаго рабства и вѣрно покорствовати скиптуру Христіаніїшія държавы предстоятель острова Кыпра да импѣтъ новый Іустинианополь права Константинополя и утверждаемый въ ономъ боголюбезнишій епископъ Йоанинъ купно со своимъ народомъ.* — Което голѣма разлика има отъ 34 апос. прав. и отъ другытѣ, които съдържатъ докатическо и нравствено учение.

Отъ казанпото проистекава първо, че прѣимѫществата или привилегитѣ на грѣцката въ Цариградъ Патріаршія Св. Отци основуватъ връхъ случайни причины. Второ, че никой отъ вселенскитѣ и помѣстни съборы не е далъ нѣкое право на речепната Патріаршія да има църковна власть изобщо надъ други църкви и въ частности надъ Българскѣтъ. Трето, че Българската Църква е основана не по случайни причины, не за една часть отъ Българскыя народъ, а за сици и връхъ основаніе на естественното и священното пра-

VI.

На какво основание гръцката въ Цариградъ Патріаршія дързва да уничтожи самостоятелността на нашата Църква противъ ясното запрещение на Църковните правила, и какъ съ отнесе тя къмъ народната и Царска воля за нейното възстановление?

Самостоятелността на една Църква да ся уничтожи или подъ попечениe на друга Църква да прѣмине може по двѣ причины. Първо може да ся уничтожи когато тя падне въ ересъ както напримѣръ Абисинската, Карthagенската. Второ, (когато е нова или) когато ся клати въ нея Православието. Но въ този случай това попечениe трѣба да ся иска отъ мѣстнитѣ Христіане, както сѫ искали Русытѣ и нашиятѣ Цари отъ Цариградската отъ началото, и да са даде на извѣствия Църква отъ всеобщата Църква и то на опредѣленно време,— додѣ ся появватъ достойни мажье отъ мѣстната Църква за да воспріематъ на себе управлението на Църквата си.

Съ Божията помощъ Бъл. Църква ся е опазила и отъ двѣтѣ злини. Бъл. народъ смило може о Христѣ да ся похвали, че много по-православенъ и по-благочестивъ е отколкото гръцкия и самата гръцка Патріаршія исповѣдова и подтвърждава тѣзи истинѣ ако и съ лукава цѣль. Да! нашія народъ освѣнъ дѣто е запазилъ у себе въ чистота Православието той го е разпространилъ во всичкитѣ Славене и въ църковните нужды имъ е помогалъ. Въ доказателство на думытѣ си привождамъ слѣдующето свидѣтельство отъ Йоакимовата Руска лѣтописъ: „*прислаша (отъ Българія прѣзъ Ц. дѣ Владимиру Рускому князю), казвѣ, Митрополита Михаила Музика велими ученаго, Булгиринъ суща, и съ нимъ четыре епископы и много Іереи, діакони и домественники (пѣвци) отъ Славянъ (Татищева Рус. Ист. ч. к. 1. стр. 33).* Българска-

во, връхъ апостолското и божественно опредѣленіе както и съка народна православна Църква.

И тъй, противъ утвърженіето на грыцитъ, Църковниятъ правила припознаватъ народната Църква.

Ако Цариградската грыцка Патріаршія не симѣшаваше измѣняемото съ неизмѣняемото въ правилата и отъ тука ако не бѣше з имала поводъ да простира святотатственскъ рѣкъ върху чужды църковни области; ако грыцкия Цариградски Патріархъ бѣше оставилъ да носи титлы *всеселенски*, *“Божественно Святѣйшество,”* които никой вселенески и помѣстенъ съборъ не му е позволилъ, за който и св. Григорій Двоесловъ енергычески ся е протестовалъ за чегто прѣдвижаше, че ще дойде врѣме когато честолюбиви хора буквально ще го разбираятъ, както сега гърцитъ, и ако не бѣше допущалъ да ся нарича цариградската Православна Църква: *“Велика Христова Църква,”* — название съ което отъ първомъ сѫ наречали въ Цариградъ църквата св. Софія, а послѣ го прѣнесли отъ реченния храмъ на Цариградската църква въ собственъ смисъл, нѣщо което е противно на Евангеліето зачтото нѣма велики и малки църкви прѣдъ Бога, а всички сѫ равни по Божията благодать — не щѣше да даде съ това поводъ на римските папи да ся стремятъ да възвышаватъ Римската църква надъ другите народы, да ги поробватъ на себе, да провъзгласяватъ себе си главъ на Църквата, безгрѣшни и незнающи още какво. И народите напр. германските не щѣхѫ да въстанатъ противъ това робство и протестантството не щѣше ся породи.

Цѣлостта на народите е драгоценна, а още по драгоценна е въ Православието, която ся въздига отъ него, но като забълѣжуватъ тѣ, че Православието, злоупотрѣблываемо отъ други, става причина на тѣхното разорение, щѣтъ ли ся приближи къмъ насъ?

V:

Действително ли никой отъ Вселенските събори не е припознал пашата Църква и необходимо ли е припознаването на Вселенския събор за да е каноническо нейното учреждение?

Много гръцки списатели както и самата гръцка Патриаршия не искатъ да припознаятъ, че смы имали исторически църковни правдины или по негдѣ ако и да казоватъ, че смы имали но не гы припознаватъ като действителни за чото не били припознаты отъ иѣкой вселенски съборъ. Ний казахмы че спорѣдъ естественото право, спорѣдъ Евангелието и апостолскытѣ правила като православенъ народъ имамъ право да си имамъ самостоятелна Църква. Това право е било приложено на нашата Църква още прѣди и повече хълядо години както и на други православни църкви прѣди да ся появятъ вселенските съборы. За това да е учрѣдена иѣкоя църква не е необходимо да бѫде припозната отъ иѣкой вселенски съборъ когато тя ся опира връхъ приведенното естественно и священно право, което пакъ ся опира на 34 апост. правило и когато тя ся припознава отъ Православната Църква. Това е равносилно и тождественно съсъ учрѣжденіето на цѣлъ вселенски съборъ. Това приложение на тия священни права, и на 34 апостол правило е било на нашата църква още когато сѫ били вселенските съборы и въ него врѣме никой отъ послѣдуѧщи тѣ както 5, 6, 7 и 8 не извали противно мнѣніе за учрѣжденіето на църквата ни, а напротивъ глѣдами помѣстни съборы даже званично да утвърждаватъ нейното учрѣжденіе отъ които много по рано самостоятелнитѣ наши архиепископы както напримѣръ Агатонъ съсъ много владыци бѫлгари е билъ на 8-я вселенски съборъ (въ 879) и ся е подписалъ на рѣда дѣто сѫ ся подписвали патріарси. Тѣй въ 535 година сосъ изволеніето на църковно владѣющїя

тогъва ипперо-македонският епархий папа Вегилий (Православенъ) отъ Византійския императоръ Юстинианъ (управда) Великий, родомъ Българинъ учрѣждена била за тамо живущитѣ тогъва българи, а не за грѣци, както искаѧтъ да утвърждаватъ нѣкои си грѣци, първата Българска патріаршія въ Охридъ, а послѣ въ 1272 год. Василій Македонянинъ иже припозналь съсъ Хрисовулъ съ название Архиепископія Охридска и всея Болгаріи. Царскытѣ хрисовули или ферманы, които припознаватъ или учрѣждаватъ нѣкои църкви четвъртия вселенски съборъ съсъ 12-то си правило утвърждава и имъ дава каноническѣ силѣ. Подиръ, около три столѣтія учрѣждена била Екзархія или Архиепископія съ първия Архіпископъ Іосифъ на 870 год. въ Прѣславъ (сега Шуменъ), която владѣла епархіите въ долна и горна Миссія и Тракія. Тя била възвысена послѣ и на степень самостоятелна или автокефална Патріаршія отъ въсточнитѣ патріарси : Цариградскій, Александрийскій, Антіохійскій и Йерусалимскій съсъ цѣлъ восточенъ соборъ състоящъ отъ грѣци и българи въ Лампакъ въ 1231 год. въ честь на Българскія народъ. Сѫщата споредъ политически обстоятелства сѣтиѣ била прѣистена въ Търново. Во времето на Цариградската патріархъ Мануилъ Хрисонулъ или Германъ вторый и на Византійската императоръ Ласкаръ въ 1219 год. била учрѣдена и утвърдена самостоятелната църква въ Ипекъ (Призрѣнъ) отъ Охридската Архиепископія и Търновската Патріархъ, съ титулъ Патріаршія, за българитѣ и сърбигъ които били подъ сърбскѣ власть, а послѣ тя била припозната отъ Цариградската Църква. Прѣславската и Търновска патріаршія съ си припознавали отъ всички-тѣ църкви и отъ самата грѣцка Патріаршія до края на 16-ти вѣкъ, а Ипекската до 1761 и Охридската до края на 1676 година, когато, както прѣди първата, а послѣднитѣ послѣ Грѣцката въ Цариградъ Патріаршія святотатствено и произволно ги уничтожи и присвои на себѣ безъ съгласіето на вселенската Църква.

И тѣй ето че и вселенски и помѣстни съборы и Цър-

квътъ съ утвърдили и припознали Православнътъ Български Църквъ. Согласно съсъ вышеказанното 34 Апостолско правило и съ естественото и священно право. Руската, Влашката, Сърбската, Карловачката и Гръцката въ Елада като не съ учредени отъ вселенски съборы не съ ли канонически? И друго. Църковната История не ни казова, че нѣкъи отъ вселенските съборы нарочно да е учредилъ нѣкои отъ съществуващи Патріарши: Цариградскъ, Александрийскъ, Антиохийскъ и Йерусалимскъ. Тъ бѣхъ наследени и утвърдени отъ десницата на Въшния както и Българската, Руската и прочи Православни Църкви, а вселенските и помѣстни съборы като Православни трѣбаше да ги припознаватъ зачтото тъ съ били и съ здравы членове на Тѣлото Христово. Вселенските и помѣстни съборы които станахъ во врѣмето когато съществуваше нашата Църква, не съ ся изявили, както казахмы, противъ това нейно съществованіе, зачтото въ противенъ случай тъ бы възстановили противъ Апостольските и отечески правила и съ това самы себе бы уничтожили. Съкы Христіанинъ, и още повече Църквите трѣба да ся радоватъ когато ся учредяватъ новы Христовы Църкви у народытъ, зачтото това е признанътъ, че Христіанството ся разпространява и вселенската Църква расте и отъ день, като небеснѣтъ птици връхъ гранкытъ на великитъ дървета, народытъ, ся засѣяватъ въ нейното лопо. Гръцката Патріаршия като ся противи на съществованіето на други тъ народы и Църкви сопротивлявася на Евангелската цѣль, а това домаганіе е равно съ домаганіето на Антихриста, намѣреніето на когото е да уничтожи Христовото Царство на землѣтъ. Думытъ ни съ оскорбителни, но като логическо слѣдствie не могатъ ся остави. Гръцката Патріаршия сама даде поводъ на такви непрѣтни заключенія като дързна да уничтожи самостоятельностъ на Църквата ни и сега съсъ най незаконни срѣдства ся сопротивлява да не ѹж припознае.

та Църква може да ся похвали още и съ това дѣто е рѣкopolожила въ Търново Рускыя Митроп. Теодоръ за Галиція. Както за въ Руссій и за другытѣ Славяне, тѣй и за Влашко е посвящавала архиастыри и письменностъ имъ е дала. Българската Църква ся е прославила и състь Святыи които тя гы е прѣдиспратила на небото както напримѣръ Кирила и Меѳодія Охридскытѣ Седмочисленни, Св. Йоанъ Рылскый. 26-тѣ прѣподобноизженици и прѣподобныя Косма-Зографски, Св. Георгій Софійский и други, които и самата гръцка Патріаршія за таквы почита. Българската Църква дѣломъ и словомъ е помагала на гръцката противъ Папищащівото както напримѣръ въ лицето на Българския Патріархъ Левъ, който отлично обличително сочиненіе е оставилъ по този прѣдметъ во врѣмето на гръцкія Патріархъ Михаилъ Керуларій, а въ послѣдното анархическо врѣмѣ новата ни Ер рѣя избави народа си отъ бурыгѣ на пропагандытѣ. Това е отличительна чърта на Православна Църква каквото е била и сега е нашата.

Ето това прѣкрасно и плодовито дѣво въ Божіята градина гръцката Патріаршія святогествено дѣрзна да отсѣче. На какво основаніе, кой ѝ даде това право да уничтожава самостоятельный Църкви? — Самопроизвольно и противъ строгото запрѣщепіе на апостольскытѣ и отечески правила. Че тя, гръцката въ Цариградъ Патріаршія, е прѣстъпница и достойна за църковно наказаніе можемъ сяувѣри отъ църковнитѣ правила.

Тѣй 34-то апостолско правило заповѣдова: *Епископътъ на сѣкви народѣ . . . да праватъ само опова, което ся относи до тѣхната епархія.* А 35 — никой епископъ да не дѣрзае вѣнг отъ прѣдѣлътъ на своята епархія да прави рѣкopolоженія въ градове и села, които не сѫ на него подчинени. 2-то на 2-то на 2: Всел. Съборъ казова: „*Областнитѣ епископы да не простиратъ своїтѣ властъ въ Църкви задъ прѣдѣлътъ на своята областъ и да не смишаватъ Църкви.*“ 8-то на 3-я всел. повелява: „*никой отъ Боголюбезнѣйшиятъ Епископы да не простира-*

властьта си връхъ другъ епархийк която отнапредъ и отъ
първомъ не е била подъ неговъ ръжъ или на неговытъ
прѣдшественици; но ако нѣкоик епархийк е подчинилъ на
себѣ да ѹкъ отаде за да не ся прѣстїзватъ правилата
на Св. Отци, да не ся вкрадова подъ видъ на священно-
дѣйствие падменностъ на мірска власть, за да не изгубу-
бимъ малко по малко нѣосътно онѣзъ свободъ, коикто ни
е даровалъ съсъ своята крѣвъ Господъ нашъ Іисусъ Христъ
посъсъ освободителътъ на всичкиятъ човѣцъ! Като не мо-
гатъ да стойтъ противъ тия заповѣди на вселенскытъ съ-
боры, и като не могатъ да скриятъ че сѫ сѫществовали
Бѣлгарски независими прѣстолы, грыцката Патріаршия и гры-
цитъ, особенно въ устменнытъ прѣпирни искаятъ да ся о-
правдаијтъ съ това, че тя, Патріаршията, сторила това сось
изволенietо на самытъ Бѣлгары. Народътъ сирѣчъ ся согла-
силъ да ся подчини на нея. Това е чиста лъжа. Истината
е че грыцката Патріаршия освѣнъ гоненіята, които тя по-
дигна тогива противъ послѣдния Охридскый Патріархъ Ар-
сеній и пратавъ неговытъ сослужители, подкупила была и
нѣколко подписи на нѣкои низки Бѣлгарски души за да
прѣставяятъ нѣкакъ народното желаніе. Впрочемъ нека по-
ложимъ, че всичкиятъ народъ е желалъ това, но и въ този
случай пакъ не е возможно да ся присвоюва нѣкоя епархія
или цѣла църковна областъ. За това ето че козова помѣ-
стнъя аптиохийский Съборъ: *Ако нѣкой епископъ . . . съ
вмѣхне въ Църкви, която нѣма епископъ (а по-лошовото е
че нашата имаше) безъ соизволенietо на цѣлъ съборъ, та-
кевъ да бѫде изверженъ, ако и цѣлъ народъ да го е из-
брали.* Ясно е че грыцката Патріаршия отдавна самъ себе е
вече извержила като стори това прѣстїзленie спорѣдъ при-
веденното правило.

И като да не стигаше това злодѣяніе грыцката Патрі-
аршия притури още и друго. Отъ като завладѣ Бѣлгарскъ-
тъ Църква тя виѣсто отъ Бѣлгарското народно духовенство
да постави высши архиастыри, както това зе да праве въ
послѣдно врѣме Аптиохийская Патріархъ ако и грыкъ, почна

да поставлява отъ мѣстнитѣ арапы — налагаше грьци, които освѣни дѣто не разбирахѫ мѣстния языкъ и обычай, освѣни даже дѣто не разбирахѫ и свойя гръческий, тѣ бѣхѫ хора безъ сѣко богословско и свѣтско образованіе, отъ които повече бѣхѫ голѣмы развратници, грабители ненаси-
тни, клѣветници прѣдъ Правителството, и при това тѣ бѣ-
хѫ вече почти истребили Българската книжевностъ, въ цър-
квите и училищата по повечето мѣста въ Българія, Бъл-
гарския языкъ бѣхѫ замѣнили сосъ чепонятныя на народа
ни гръцкий. Поборниците противъ тѣзи гръцка кривда тър-
пѣхѫ отъ нихъ различни клѣветы, затваряха ся и на зато-
ченіе ся испращахѫ, особенно въ послѣдно време когато ся
начна въпросътъ. Излишно е да затруднявамъ читателитѣ
сосъ дѣлгы расправы за нечуенитѣ злодѣянія на фанаріот-
ското духовенство въ насъ, зачтото тѣ ги знаѣтъ и наро-
дѣтъ съ различни и многобройни жалби до Правителство-
то е исказаль. За това прѣминувамъ само въ онова време
когато подиръ много трудове и мольбы Царското Прави-
тельство издаде достопамятныя Ферманъ за конечното рѣ-
шеніе на въпроса, чрѣзъ който, понеже устраниваше вече
сѣка възможность за интриги и виѣшательства на църковны-
ти работи отъ страна на гръцката Патріаршия, то на-
родѣтъ съ велика радостъ и благодареніе къмъ Господаря
си го пріе. Съдѣржаніето на този документъ бѣше излезло
изъ подъ пѣрото на самата Патріаршия, одобрися отъ Пра-
вителството и даже, както увѣряватъ конфеденциално (дру-
жески) и отъ Рускыя Св. Синодъ съ това исключеніе, че
се даваше свобода и на ония епархии, жителитѣ на които
сѫ всички или повечето православни Българи, като желав-
иѣтъ да си соединятъ къмъ Екзархията, зачтото връхъ тѣ-
зи народни волиѣ самата гръцка Патріаршия бѣше основала
свойя постѣпѣнѣ когато уничтожи самостоятелността на
Българската Църква и сега при рѣшеніето на въпроса самъ
тогивашниятъ Патріархъ Григорий VI-й бѣше ѹж допусналъ
като начало за ония, които ако и да были Българи трѣ-
бalo да останятъ подъ негово вѣдомство зочтото прѣбыва-

вали въ согласие и желали да останатъ съ Патріаршіята. За това и ся очаковаше и тя да го пріиме. Но гръцката кръвда ясно тук ся язви.— Именно зачтото ся дава свобода чото и други епархii, освѣнъ поименнованытъ въ Фермана, ако желайтъ да ся присоединяватъ, гръцката Патріаршія нагло го отвърли съ прѣдлогъ, че гражданското Правителство или царьтъ не може да ся намиса въ Църковнѣ работи. Свѣтската власть не може да ся намиса въ чисто вѣроисповѣдни работи, а колкото за вѣнкащното или гражданското положеніе на Църквата и на нейнѣтъ служители като подданици има право да опрѣдѣлява това положеніе зачтото отъ правильното отношение на Църквите къмъ Правителството зависи и спокойствието на държавата, за което е задължено да ся грижи. Това ся доказа и отъ самитѣ слова и основанія на самата гръцка Патріаршія съ които тя уничтожи самостоятелността на нашата Църква. Тѣй въ Патріаршеския Кодикъ на 65 и 67 страници слѣдующето читемъ за тая работа: „*На истиннѣтъ и законнѣтъ цари (каквъто е бывъ тогивашнія Султанъ Мустафа) дадено е да праватъ законы и да издаватъ пеары, сакры, хатты — шерифи за такива църковно-управителни работи; именно же за да ся уничтожатъ реченнѣтъ Охридска и Пекийска архиепископіи и да ся присоединятъ и покорятъ за всегда съ епархіи имъ на Константинопольския прѣстолъ:*“ Както тогивашнія Султанъ може да присоедини тъя архиепископіи на Цариградската гръцка Църква, така и сега законниятъ наследникъ на Султанъ Мустафа благополучно Царствующія Султанъ Азисъ въ правото и силата си е да възвърне тъя правдини на Българския народъ. Но сѣко толкованіе и прѣнначеніе само за гръцката Патріаршія е возможно и това само въ нейнѣ польза! Както и да е подиръ смъртътъ на Аали паша, бывшія тогива новъ Садразаминъ Махмудъ паша по лукавото умоленіе на новый Патріархъ Анеймъ VI-й склони нашите да влезатъ въ приятельски прѣговоры съ него за крайното рѣшеніе на въпроса. Нашитѣ Старци и прѣставителите вы-

нагы послужи на Правительственнытѣ заповѣди ако и да бѣше ся съставилъ вече Уставътъ отъ народныя Съборъ за църковното управлениe и бѣше подаденъ да ся подтвърди отъ Правителството влезохж въ новы спогождениe при всичкото праведно негодованie на народа и при тѣхното убѣждение че намѣренiето на Патріаршията е само съ нѣщо да залъжи народа ни и пакъ тя да си остане Господарка надъ Църквѣ тѣни, и сега даже нѣкакъ законно. И дѣйствит. крайтъ на тия спогождениe доказа че гръцката Патріаршия нищо по-драго и по-высоко не цѣни отъ материальныtъ интересы, а за духовныtъ даже на умъ не ѝ иде, за водворенiе на църковныя миръ, за тържеството и честъта на Православiето, нито най малъкъ трудъ нерачи да положи. Дѣдо Анемъ VI-й толкозъ миролюбивъ и щедъръ ся показа въ този случай, чото много по-малко даваше сега отъ колкото неговыя прѣдшественникъ Григорий VI-й. За повече, Негово Божественно святѣйшество, като малки дѣца и слуги съ нѣкаква си иронiя испращаще прѣставителите на Българскыя народъ до гръцкытѣ банкиры и търговци, както по-горѣ казахмы, до Карапановци, Зографовци и Маврогановци, та на тѣхъ да ся помолѣйтъ да имъ притуриятъ още нѣщичко.— Может ли Българска душа да не ся возвѣлнува отъ това гръцко подиграванiе и прѣзрѣнiе къмъ измѣченныя отъ гръцки интриги Българскыи народъ? Может ли подиръ това Христiанска душа съ уваженiе да ся относи до еднаъ недостойнъ духовенъ началникъ, какъвто е гръцкия Патрiархъ, който друго не тръси, освѣнь вещественни интереси. За по-добрѣ да разберемъ колко много ся е отстранила гръцката Патрiаршия отъ назначенiето си трѣба да видимъ.

VII.

*Какъвъ тръба да бѫде характерътъ на църковното управлениe и какви тръба да бѫдатъ интереси-
тель на Църквата?*

За отговоръ на това питанiе нека ся обѣренъ къмъ

Догматическото Богословие. Тамъ ный четемъ слѣдующето : “Управлението на Православната Църква трѣба да е свято да ся основува връхъ канонытѣ и древнытѣ постановленія и да е чисто отъ всичкытѣ мѣрски видове, мѣрки и дѣйствія, които сѫ свойственни не на духовна власть (Доги. Бог. Ант. § 241). Като сравнимъ сега управлението на грѣцката Патріаршія съ приведеннытѣ думы ный ще видимъ, че вмѣсто святостъ интригытѣ, вмѣсто правилата человѣческытѣ страсти да управляватъ и вършатъ всичко, а правила само тогъва сѫ въ дѣйствіе когато тѣ подхождатъ и лъстятъ человѣческытѣ щенія. Что е ставало и става въ грѣцката Патріаршія по църковнытѣ правила ? Като начнимъ отъ самытѣ патріарси до най ниския клирикъ ще видимъ че всичко върши не Духъ Святый, а козынтѣ и подкупничеството (симоніята). Поглѣднете върху числото на падналиятѣ грѣцки Патріарси, поглѣднете върху множеството на толкозъ безъ епархии владыци и вы тогъва ще сяувѣрите, че между патріарситѣ и владыцитѣ во всичката си сила царуватъ страститѣ. Тука не нравственното въспитаніе на христовото стадо ся зима во вниманіе, а всичко онова което е временно вещественно и угождава на честолюбietо и властолюбietо. Сѣки който е дѣрзнувалъ да ся противи на злоупотрѣбленията имъ у насъ тутакси ся е наклѣвтовалъ и ся е върлялъ въ затворъ. Кой не знае какви и колко бѣлгарски домочадція сѫ станжли жертва на безграничното тиранство на грѣцкытѣ деспоти, колко учены ся изгонихъ изъ отечеството и въ затвори умирѣхъ както напримѣръ братія Меладиновци, а най септи, като вѣнецъ на всичкытѣ беззаконія и насилиства, дѣрзна и самытѣ ни св. Сторци, тыя защитници на бѣлгарската правда и истина да заточи и тѣй да опрѣпости вопроса и нарада ни. Такво ли трѣба да бѫде духовното управление на Църквата ? Можемъ ли сяувѣри, че тука Духъ Святый управлява ? Зачто всичко това ? — за мѣрски и глупавы видове.

Какви трѣба да сѫ интересытѣ на православната Църква ?

Отъ свойството на управленietо са разбира, че и тъ тръба да бѫдатъ чисто духовни, както и самата цѣль на съществованietо на Църквата е духовна. Това пакъ отъ сѫщата догматика можемъ да видимъ. Тамъ (въ 254 §) четемъ слѣдующето: "цѣльта за която Господъ Йисусъ Христосъ Църквата Си е основалъ на землѧтъ е тая, что то да наимѣратъ человѣцитъ въ нейнътъ иѣдра спасеніе, което Онъ съвършилъ и Духъ Святый усвоява спасеніе и животъ вѣчный, просвѣщавайки ся въ вѣрата и христіанското благочестие, освящавайки ся отъ благодатътъ Божія и ржководствуйки съмъ духовно прѣспѣяніе (прокопсуваніе) и съ такъвъ начинъ дѣлото на спасеніето на человѣческия родъ постоянно и непрѣрывно да ся продължава на землѧтъ. Тъзи цѣль ясно показва св. апост. Павелъ въ слѣдующитъ думы: "Той, Йисусъ Христосъ, даљ есть овы убо апостоли, овы же пророки, овы благовѣстники, овы же пастыри и учители въ совершеніе святихъ — въ дѣло служенія, въ созиданіе тѣла Христова, дондеже достигнемъ вси въ соединеніе вѣры въ мужа совершенна въ мѣру возрасга исполненія Христова (Ефес. 4, 1, 12, 13). Ето какви тръба да бѫдатъ цѣльта и интересытъ на сѣка една Църква: усъвършенствованietо, освященietо и спасенietо на человѣка, — духовни. Къмъ това слѣдователно тръбаше да ся стрѣми и постоянно да ся грыжи грѣцката Патріаршія во врѣмето на нашата распра и когато тя бѣше влѣзла ужъ въ приятелски спогожденія съ нашите Старци и представители. Напротивъ въ теченіе на 12 години и въ послѣдно врѣме, повторямы, дѣломъ и словомъ тя показа прѣдъ цѣлъ свѣтъ, че единственната нейна грыжа била да гони вещественни интереси, а никакъ духовното прѣспѣяніе на бѫлгариѣ, за утвържденietо и обезпеченietо на Православието въ Бѫлгарския народъ, ако тя бѣше увѣрена че то ся клати, както дързае да клѣвети за това съ несвойствено даже на обыкновень чловѣкъ, съ клѣветнически жалби ся е относила до царско то Правителство противъ всички които и въ послѣдно врѣме защитихъ бѫлгарската правда по вѣнь и въ Цариградъ.

И тъй отъ това противоевангелско поведение на гръцката патріаршія сѣки може да ся сѣти, че нейните желания и требование, които изяви тогъва при спогождението съ нась не сѫ имали за цѣлъ въдвореніето на църковния миръ, христіанската любовь и братско съгласие, а просто, както казахъ, за да достигне вещественнытѣ си немъренія искала еднизмами и Правителството и народа ни. Такъ още дързае да выка че смы были неблагодарни? Можеше ли съ такви развращенни души да стане спогожденіе?

За да ся открие още повече гръцката крывда нека разгледамъ едно отъ предложенитѣ условия отъ гръцката Патріаршія и именно: Съдалището на Святыя нашъ синодъ съ Екзарха да не бъде въ Цариградъ връхъ това основание, че църковнитѣ правила запрѣщавали ужъ да има въ единъ градъ двама епископы. Този предлогъ на гръцката Патріаршія е не да зъпази непобутнаты църковнитѣ правила, а просто да има възможностъ въ отсътствието на духовното началство отъ Цариградъ да всъява козни противъ него и тъй пакъ да го докара до прѣжното положение въ Охридъ. А за да предопазатъ ползътъ на нашия народъ, нашите представители и св. Старци убѣдены, че това не е противно на Църковнитѣ правила настоятелно искахъ тукъ въ Цариградъ то да си има съдалището. И тъй

VIII.

Запрѣщаватъ ли и въ какъвъ смисъ запрѣщаватъ църковнитѣ правила да има въ единъ градъ двама владыци, и отъ тия правила проигнира ли заключение, че нашият синодъ сосѣ Екзарха не може да пребивава въ столицата?

Църковнитѣ правила 16-то на двукратния и 17-то на Сардикійския запрѣщаватъ да има въ единъ градъ или въ една епархія двама владыци като началници въ сѫщото врѣме на този градъ или епархія, а когато само единъ ся распорѣжда сосѣ работитѣ които ся относятъ до този градъ

или епархия като неинъ господарь, а другия единъ или повече като подчинени на него, като негови помощници и вършатъ само онова, което той имъ опредѣлява и съсъ не-говото согласие; не е запрѣтено. Освѣнъ това прѣбываѫ-тѣ владыци въ сѫщія градъ или епархія може и да не сѫ подчинени на мѣстния владыка, но живѣѧтъ тамъ не да вършатъ нѣкои работи относящи сѧ до сѫщата епархія или градъ, а по други нѣкои причины непрѣвидены. Но като на владыци позволява имъ сѧ като прѣбиваватъ тамъ да священнодѣйствуваатъ, когато имѣтъ нужда и изобщо да сѧ ползуватъ съсъ честта на сана си. Спорѣдъ това ето что казоватъ святыиѣ Отци на 3-я вселенски съборъ въ по-сланіето си за този прѣдметъ: "Праведно сѫдихъ и опре-дѣлихъ что то безъ сѣко прѣкословие (като живѣ въ сѫ-щата епархія) да си има именно (епископъ Евстатий) и честь епископскѣ и общеніе: само съ това условие, что то той да не рѣкополага (за^тая епархія) да не занимава цър-кви и самовластно да не священнодѣйствува: Освѣнъ когато го покани съсъ себе или ако ся случи да му позволи братъ-тѣ и соепископътъ (мѣстный владыка) по благорасположе-ніе и любовь во Христѣ." Да и самия здравъ разумъ не може да допусне въ единъ градъ или епархія двѣ дѣйству-ющи началства по сѫщія прѣдметъ не само въ църковната дисциплина, но и въ гражданска, зачтото отъ това про-излиза стѣлковеніе, безрѣдие и сѣко безчиніе. Съ това ный сми съгласни. И по други още причины не сѫ могли двѣ духовны и равни началства да бѫдатъ въ единъ и сѫщія градъ. Първо, зачтото въ врѣмето когато горнитѣ правила сѧ съставлявахѫ имаше много еретически владыци, особен-но ариане тайни, които ся избирахѫ пакъ отъ тѣхните тай-ни привърженци, и които незамѣтно раздроблявахѫ Църквѣ-тѣ. Во избѣжаніе на това зло святыиѣ Отци много умно постѣпили дѣто тѣй рѣшили. Второ, зачтото епархията има такво отношение къмъ духовната си началникъ — владыка, каквото Църквата къмъ едината своя глава Іисуса Христа, или иначе каквото жената къмъ мѫжа си. Както на една же-

на два мѣжа не се позволява, и Цѣрката само единъ главъ припознава, тѣй и на сѣка епархія само единъ върховенъ начальникъ може да бѫде. Трето, зачтото когато двама владыци дѣйствуваатъ въ единъ градъ или епархія съ равна власть, тогава духовното паство ся раздѣлява на части, което е противно на цѣльта Евангелска. За това правилата пълни свободъ даватъ на канонически владыка да дѣйствува въ епархіята си като пълновластенъ духовенъ господарь, а на други владыци ако и да ся намиратъ тамъ не могатъ нищо да праватъ безъ негово дозволение. Всичко това нѣ ие отричамъ. Но когато казовамъ, че нашія св. Синодъ съ Екзарха ще прѣбивава въ Цариградъ не мыслимъ да смы противъ тѣзи мысль, зачтото Слава Богу нѣй българитѣ смы православни, и въ църковните работы, които ся относятъ къмъ грѣцката Патріаршія, св. Синодъ съ Екзарха нѣма да ся намира и вынѣгъ за канонически начальникъ на тая Цѣрква ще припознава Патріарха, и ще върши само онъя работы, които ся относятъ до своята Цѣрква и до християнетѣ, които принадлежатъ на Българската Цѣрква и по търговски нужди ся намиратъ въ столицата. Това правилата никдѣ не запрѣщаватъ. Както между душата и тѣлото съществува взаимно отношение, такво взаимно отношение съществува и между гражданското и духовно правительства, следователно и между тѣхните работы. За правилното и бѣрзо течение на тия работи нужно е постоянно и неотлагателно сношеніе между двѣтѣ начальства, за то необходимо е чтото главното църковно правитъ, тамъ да ся намира дѣто и гражданското, и даже какво подраздѣленіе съществува въ послѣдното спорѣдъ него и църковното трѣба да ся съобразява. Това, сирѣчъ църковната власть, да ся съобразява съсъ гражданската ся изыскава и отъ правилата 38 на 6-ї и 17-ї на 4 вселенски съборы.

И тѣй правилата не запрѣщаватъ да има двѣ църковни начальства въ единъ градъ а пай повече въ Царствующія градъ отъ двѣ и повече самостоятелни и единомыслени цѣркви въ казанния смыслъ. Ето зачто въ Цариградъ Божигр. Патріархъ

има патріаршія и църкви, Александрийская, Антиохийская патріарси както и Кыпрская Архиепископъ часто безпрѣпятствено дохождатъ и прѣбываватъ въ Цариградъ по работи които ся отнасятъ до своите Църкви. При всичко дѣто нашія въпросъ е ново явленіе въ Църковната исторія, както язахи по горѣ, и въ това отношение той е удоборѣщимъ както става ясно отъ казаното. Нашія св. Синодъ съсъ Екзарха ще върши работи на своята църква както и други патріарси, ще си има една и повече църкви също тѣй както Божигробская за свояя народъ, както руски св. Синодъ има въ Цариградъ двѣ, въ Варнѣ една, въ Йерусалимъ съсъ владыка бывшія покойникъ Кирилъ и въ Атина за христіанетѣ, които ся относятъ къмъ неговото вѣдомство, както и гръцкая Синодъ въ Петербургъ, и въ тия църкви забѣлѣжете ся споменува името само на св. руски Синодъ, а не на мѣстната църковенъ началникъ, както и името на гръцкая Синодъ въ Петербургската гръцка църква. Това като е възможно и не е противно на църковните правила зачто да не е възможно и за православната Българска Църква въ Цариградъ да си има съдалищество, когато това изыскуватъ и обстоятелствата и гражданските и църковни интереси, както и трѣбуемото благочиние на христіанетѣ и отъ двѣтѣ Църкви, въ сѫщата столица прѣбиващи? А известно е че църковно-гражданските интереси на нашія народъ во всяко отношение тѣй тѣсно сѫ свързани съсъ столицата на Господаря ни както нито на една отъ приведенитѣ църкви, зачтото едно голѣмо количество отъ нашія народъ постоянно ся намира въ столицата по различни нужди. Сѣкы, които разбира важността на сношеніята между църковните и граждански власти може да си въобрази какво велико затрудненіе бы сѫществувало, ако една отъ властите ся намираше въ другъ малко или много отдалеченъ градъ.

Гръцката Патріаршія това разбира, но не иска да ся сознае, зачтото злото ни желае. Всичко е възможно когато има любовь, зачтото тя долготерпитъ, милосердствуєтъ:

млоби непребозноситъ, неогезчинствуетъ, не ищетъ своихъ си, нераздрасяется, немыслитъ зла, нерадуетъ о неправдѣ, радуется же о истинѣ. Вся любитъ, всему вѣруемътъ, вся уповаетъ, вся терпитъ (1 Кор. 13, 4 и 5), когато грѣцката Патріаршия това божественно учение ще внушава на свойѣ единородци, както това прави Н. Блаж. нашія Екзархъ въ отношеніе къмъ нашите както свидѣтельствоватъ окружнитъ Му писма, и тѣ ще ся стараѣтъ съ него да съобразяватъ своето поведеніе, тогава нека ся увѣри тя, че всичкытъ прѣчкы, които ти си въображава, че ще породатъ затрудненіе въ сношениета между настъ и нея когато прѣбыва въ църковното наше началство въ столицата, ся дигатъ.

Что казахмы за отношеніето на Цариградската Патріархъ въ отношеніе къмъ прѣбываніето на нашія Св. Синодъ съсъ Екзарха пи въ Цариградъ, сѫщото можемъ каза и за онای градове и епархии, православнитъ жители на които сѫ отъ двѣ народности: Грѣцка и Бѣлгарска. Ако въ иѣкоя епархия Грѣцитъ до толко сѫ чото могатъ да си поддържаватъ единъ епископъ, а Бѣлгаретъ сравненно сѫ повече, тогива злъ ли е за грѣцитъ чото тѣхнай епископъ само духовно подчиненіе да има къмъ мѣстнай Бѣлгарски Митрополитъ и въ сѫщото врѣме да си е пълновластенъ да ся распорѣжда съсъ грѣцката си община, съ инейнитъ училища и доходы и вообще чо ся касае до народнитъ имъ работи? Но може до толкозъ малко да сѫ чото да не могатъ да съдѣржатъ епископъ. Въ този случай тѣхнитъ священици нека запазоватъ народнитъ имъ интересы, като ся подчиняватъ духовно на мѣстнай Бѣлгарски Митрополитъ. А колкото за онай села или приходы (енории) въ градовете, дѣто сѫ смѣсены народноститъ, но нито едната нито другата не е въ состояніе да съдѣржава Църква и священникъ, въ този случай, нашія уставъ опредѣлява, че священикътъ на това село или приходъ трѣба да знае языцитъ и на двѣ-тъ народности, а самъ безразлично може да бѫде грѣцъ или Бѣлгаринъ. Что казахмы за малкото грѣци въ отношеніе къмъ Бѣлгаритъ, сѫщото трѣба да кажемъ и за Бѣлга-

рытѣ когато тѣ меншество съставляватъ въ отношение къмъ гръцитѣ, сирѣчъ сѫщитѣ правдини и тѣ да иматъ за себе си каквото гръцитѣ въ Българскытѣ епархии, градове и села. Българи тѣ до толкозъ сѫ справедливи, чото могатъ да оставатъ гръцитѣ свободни да искаятъ каквото желаите оздравленія за себе си въ Българскытѣ епархии съ това само условие, че сѫщитѣ гаранціи ще ся дадатъ и за малкото Българи, които бы останали въ епархии, градове и села, които бы ся относили на вѣдомството на гръцката Патріаршия.

Всичко това изискува и 10-я членъ на Фермана и проектътъ. По-справедливо начало не можеше да бѫде отъ началото, когато тия два документа съдържаватъ. Честъ и слава на Султановото Правителство дѣто тѣй справедливо рѣши и тѣй глѣда на работътѣ. Но гръцката Патріаршия това Христіаннѣйше начало дѣрзна да нарече противохристіанско и подъ този прѣдлогъ ги отвърли. Това непокорство на Царската власть ся относи и къмъ Бога, отъ когото произлиза сѣка власть: *Ильстъ бо власть аще не отъ Бога; сѫщия же власти отъ Бога ученини суть. Тъмъ же противляйся власти, Божию повелѣнію противляется* (Рим. 13, 1, 4). Царьтѣ е поставенъ отъ Бога за да пази общественното спокойствиѣ, за това той има власть да наказова сѣкого, който не ся покорява на общественния рѣдъ: *Божиий бо слуга есть, отмститель въ гнѣвѣ злое творящему . . . да тихое и безмолвное житиє поживемъ во всякомъ благочестии и чистотѣ* (1 Тим. 2, 1—2). Сама гръцката Патріаршия даде и дава лошавъ примѣръ на непокорство на православнитѣ гръци съ неприманіето на Фермана за това тѣ тѣй нагло и фанатически ся относятъ къмъ мирнитѣ Българи тука въ Цариградъ и по вълъ въ смѣсенитѣ епархии за това и отговорността за общественното беспокойствиѣ върху неї пада. Види ся, че Гръцката Патріаршия нито царската власть нито общественното спокойствиѣ, нито честъта на Христіанската Православна вѣра въ вичто не виѣнява прѣдъ вещественныятѣ си интересы. Тя, вмѣсто на прѣсловутытѣ спогожденія за предметъ да

туряше изразенietо на сношението между двѣтѣ Църкви въ отношениа къмъ Православнытѣ жители отъ двѣтѣ народности въ смѣсеннитѣ епархii, да иска гаранцii за Православието отъ бѫдѫщите управители на Българската Църква и отъ народа ни, тя прѣиначаваше вопроса за да търси чисты Български епархii и не знайшъ что, когато за това си събирали нашитѣ въ Патрiаршията, безъ да иска да разбере, както вече цѣлъ свѣтъ знае, че не една часть отъ народа, както тя увѣряваше, а цѣлъ Българский народъ подигна този вопросъ, както и самото правдолюбиво царско Правителство тъй разбра и отъ тая точка глѣда на него — за да задоволи вѣрноподанныя си и до сега онеправданныя Българский народъ.

B.

IX.

*Служенiето на нашитъ старци по силното народно
желанiе, тъхното заточенiе и връщанiе. Изби-
ранiето на Екзарха, Неговото служенiе и про-
възглашенiето на самостоятелността
на нашата Църква. Патрiаршески-
тъ изверженiя.*

Прѣди и во врѣмето на тия послѣдни спогожденiя нашитъ Старци и прѣставители добрѣ знаехѫ, че Патрiаршията не си воодушевлява отъ истинни примирителни Христiански чувства за водворенiе на църковныя миръ, а че просто нѣната цѣлъ е да обори царскыя Ферманъ и само сосѣ нѣчто да залъжи народа ни, което въ близко бѫдѫще пакъ да може да го земе надзадъ чтомъ намѣри нѣкой прѣдлогъ. Тѣ бѣхѫ увѣрены още, че гр. Патрiаршия нѣма чо да ни даде, онова, което казоваше че дава е частъ отъ онова, което тя

нѣкогашь святотатствено бѣ грабцала отъ Българската Църква, и че тя пѣма никакво пълномощіе отъ никой вселенски съборъ да е господарка надъ Българската Църква, да іж уничтожава и да іж възстановлява. Но както и да е отъ дѣлбокото си расположение къмъ мира, понеже и новия Патріархъ Анонимъ VI-й бѣше влезналъ въ братско сообщеніе сосъ Старците, обявилъ бѣше на сегашния Търновски Иларіонъ, че той както и отнапрѣжъ така и сега не счита каноническо изверженіето му и че за това въ сърдцето си вече го е опростили, а на другитѣ Старци писмено бѣше обявилъ че съ свободни въ Цариградъ да служатъ дѣто гы повыкатъ, чрѣзъ тогиващая свой първъ писарь архимандритъ Досиоей, а сега нашъ прѣосвященный Самоковски— за това тѣ и слѣдовахъ прѣговорыта за спогожденія. Народътъ обаче въ Цариградъ и по вѣнь измѣченъ отъ дѣлголѣтното очекованіе на конечното рѣшеніе на въпроса справедливо подозрѣваше искренността на тия прѣговоры и ся вълнуваше, а още повече за дѣто ако и дозволеніе имахъ Старците не служихъ на Рождество Христово и на нови години, за това рѣшилно и насилиствено потрѣбова отъ тѣхъ да служатъ на Богоявленіе и съ това намѣреніе противъ волята имъ отведе гы на Църквата въ Фенеръ. Понеже Старците добре знаехъ че Патріархътъ имъ далъ основа дозволеніе да служатъ сосъ цѣль да гы задължи да бѫдатъ устажчиви при спогожденіята, слѣдовательно не искренно, за това въ онѣя критическѣ минути часа по 2 вечерта чрѣзъ сегашния Кюстендил. Иларіонъ поискали пакъ дозволеніето на Патріарха за служеніе, но той заедно съ синода си отказалъ за това, че то было по общо народно желаніе (?!). Патріаршіата и тука потъпчи законното народнѣ волѣ. Св. наши Старци неоставихъ да ся отчае народа. Служихъ. На другия денъ отиватъ да ся извинятъ прѣдъ Патріарха, но той не гы пріелъ даже и когато потретили ходенето си. Въ това врѣме Патріаршіата успѣла вече да увѣри Правителството, че тя има право да гы накаже и гы наказова църковно єдны отъ тѣхъ съ изверженіе,

а другого сось отлученіе и го убѣдила что то да гы накаже граждански сось заточеніе, да затвори народнѣтъ Църквѣ додѣ тя отъ себе испрати священици. Народны обаче гнѣвъ и содружното оплакованіе тука и по вѣнъ подирь 5 дни склони Правителството да гы върне отъ Измитъ, дѣто бѣше гы испроводило, додѣ ся рѣши да приведе въ дѣйствіе Фермана и да даде дозволеніе да ся избере Екзархъ. Избранныя Екзархъ Аноемъ I-й по царска заповѣдь тѣржественно дойде въ Цариградъ и берата си получи. Слѣдѣ това Него-во Блаженство 4 пѧти чрѣзъ нарочито испратены моли Патріарха да му опрѣдѣли врѣме да ся види и му поднесе почитаніята. Той нерачи, а искаше напротивъ като простъ неговъ митрополитъ да иде при него, а не като Бѣлгарскъ Екзархъ. Пакъ униженіе на Бѣлгарскъ народъ, пакъ оскорбление и зложеланіе нему. Дойде Великденъ. Пакъ иска дозволеніе отъ Патріарха да служи, но послѣднія гордо и съ прѣзрѣніе отвѣрли просбѣтъ и пакъ искаше покореніе. Въ Великъ Сѫботѣ ся испрати отъ Екзарха до Патріарха послѣдното напоминуваніе. Прѣзъ свѣтлѣтъ седмицѣ Екзархъ потрѣбова одѣ Патріарха да дигне изверженія и отлученія отъ Стърцитѣ като неоснованы на каноническы благовидны причины. Патріархъ сега още повече тираннически ся показа. Что трѣбѣше тука да ся праве. Да ся жертвование ли народното достолѣпіе? Да ся оставяше ли да ся тѣпчи правдата и истината отъ злостни каприціи? Можеше ли да ся оставатъ Църковнѣтъ правила да ставатъ на диграло на низкытѣ честолюбивы и корыстолюбивы страсти на грыцката Патріаршія? Возможно ли бѣше да оставеше да падне дольно велиходушното и правдолюбиво Царско Правителство? Това щѣще да е срамъ отъ человѣцитѣ и грѣхота отъ Бога. Ето зачто Бѣлгарытѣ сось духовенство то си дѣлжны бѣхѫ да върватъ напрѣдъ за да изобличатъ напѣлно беззаконіята на грыцката Патріаршія и тѣй да избавятъ и себе и Православіето прѣдъ иновѣрнѣтъ народы отъ униженіе и порицаніе. Поради това Н. Блажен. съ дѣяніето си подписано и отъ Т. Т. Прѣосвященства: сегашнѧ

Скопски Дороѳей, Святопиротския Пароеній и Святовелешкыя Геннадій и сосъ мнѣніето на низшето духовенство въ юминжта недѣлѣ обяви незаконността на тая изверженія, отлученія и заповѣда да ся считатъ като да не сѫ. Слѣдъ това на 11 Майя, въ деня на Кирилла и Меѳодія тѣржественно служи съ тѣхни Прѣосвященства когато и званично провѣзгласихъ независимостта на народната ни Църква при неописанна радость и удовольствіе на Българския народъ!

Грѣцката Патріаршія обаче и въ този случай повече разярена безъ да испита лично старците и безъ да ся посовоѣтова съ другытѣ Църкви пакъ посыпа сосъ изверженія отлученія и проклятии, тая църковни и народни прѣстарели мѫченщици. Зачто това упорство, зачто тая печуена ярост у Патріарха, който като рабъ Господень не подобаетъ сваритися, но тиху быти ко всѣмъ, пезлобиеву, съ кротостю наказающу противниля (2 Тим. 2, 22—13)? Зачто Патріархътъ единъ день прощава, дига изверженія, а други извергава, отлучава и прокънява тѣхъ и заедно съ тѣхъ цѣлъ Българский народъ? Зачтото, както ся видѣ вече отгорѣ нашитѣ старци и прѣставители не рачихъ да жертвовать народнитѣ правдини, зачтото не склонихъ да му оставатъ нѣколко Български епархии и зачтото не подложихъ прѣдъ нозѣтѣ му нѣколко милиона грошове . . . И тѣй грѣцката Патріаршія за вещественни интереси въ ничто не вмѣнява Божіїтѣ благодать на архиерейството, Църковния миръ и достолѣпіето на Православната Църква и назиданието на Христіенетѣ.— За да си отмсти на Старците и на Българския народъ и съ тѣхъ да върли прахъ въ очитѣ на политическия міръ, за да не види, че ся крье задъ тая изверженія, отлученія и проклятии.

Сѣки христіанинъ вѣрова че отъ Бога е дадена на пастырите власть да вързуватъ и развързуватъ, да наказоватъ виновнитѣ и да прощаватъ невиннитѣ и каѣщите ся, убѣжденъ е че тая власть е дѣйствителна и за това достойна за уважение, но само тогъва, когато тя ся употреблява отъ

тѣхъ съгласно съ волята и сѫда на Оногозъ, Който имъ ѹж е даль — Бога. Напротивъ когато не е съобразна съ тая высочайна воля и сѫдъ Божий колкото и да искашъ человѣцъ да ѹж употребляватъ неправедно и по увлечението на собственнытъ си страсти, е недѣйствителна и за това нѣма никаквъ задължителни силъ за ония, къмъ които тѣй тя ся прилага. А че грыцкая Патріархъ сось синода си злоупотреби тѣзи божественни власть много повече отъ колкото може да си представи человѣкъ въ отношение къмъ нашите св. Старци сѣкы отъ насъ е увѣренъ отъ всичкото колкото казахмы за това и цѣлъ Бѣлгарский народъ вече не само не припознава въ този случай за законни тия изверженія, отлученія и проклятия нейни, но даже съ прѣзрѣніе ся относи къмъ тѣхъ.

Както и да е обаче понеже важенъ е въпросътъ, понеже грыцката Патріаршия при другото има намѣреніе съ тѣхъ да отплаши нѣкои слабодушни отъ нашите и тѣй да ги задържи като млечни и вѣлнисты овци въ своята мандра, понеже това наше прѣзрѣніе къмъ незаконността и неканоничността на тия изверженія отлученія и проклятия трѣба да бѫде съзнателно, да происхожда отъ здраво разсѫждение, основано връхъ Св. Писаніе, връхъ църковнитъ правила и дѣятельность, а не да произлиза отъ увлечението на страстите, отъ немареніе къмъ църковната власть или отъ фанатизъ — за това необходимо е да ся попытамо:

X.

*Законни ли сѫ или иначе имѣтъ ли законни силъ тия
Патріаршески изверженія, отлученія и прокля-
тии върху нашите Старци?*

За да отговоримъ на това питаніе трѣба да видимъ понапрѣдъ въ какви случаи тѣ могатъ да ся произнесоватъ.

Изобщо ся произнесовать отъ законната Църковна власть върху оногозъ, който ся отдалечи отъ истинното ученіе, и

земе да учи и утвърждава ново учение противъ истинното и здраво учение на Православната Църква, не разказани оставява въ него, за които и самъ Апостолът наказова (1 Кор. 4, 21. Символъ Вѣры, па 1 Всел. Съб. 1 прав. на 6-й Всел.). Когато въ частности противъ Господнята заповѣдь вѣкой Епископъ принесе на жертвеника медъ или масло или вибѣто вино ракиѣ (Ап. 3, 4. Шест. 28, 32, 57, 99. Кар. 44. Феоф. посл. 8), когато зима на себе си свѣтски грыжи за други (Ап. 1, 81, 33, Чев. 3, 7. Седм. 10. Втор. 11. Кар. 18), когато Великденъ празнува въ неопрѣдѣленъ денъ отъ правилата (Ап. 61, 70, 71 : Шест. 11. Ант. 1. Лаод. 37, 38. Кар. 60, 81, 117). Когато прѣминува въ чуждъ енархиѣ, ако не сѫ го повыкали (Ап. 14. Пър. 15. Чет. 5. Ант. 16. 26. Сард. 1, 2. Кар. 57); Когато ся улови въ блудодѣяніе, клятвопрѣстѣженіе или кражба (Ап. 1, 9. Шест. 4, 21. Неок. 1, 8. Кар. 38. Втор. 3, 17. 32, 44, 51, 70), когато избие нѣкого (Ап. 27). Когато стане владыка за пары (Ап. 29, 30. Чет. 2. Шест. 22, 23. Седм. 4, 5. 19. Васил. : 13. 9 посл.), когато като прѣзрѣ епископа си земе да прави отдѣльно собрания и другъ олтаръ въздигне безъ да е доказалъ прѣдварително, че епископътъ му прави нѣщо, което е противно на благочестіето и правдата (Ап. 31, Чет. 18. Шест. 31, 34. Двук. 13, 14, 15, Ган. 6, Ант. 5, Кар. 16, 11, 12), когато съ еретици служи (Ап. 65. Трет. 2, 4, Лаод. 6, 9, 32, 33, 34, 37. Тим. 9), когато не прїиме оногозъ който ся касе отъ грѣха и (Ап. 52, Кар. 53, 72), когато не учи духовенството и народа си на благочестіе (Ап. 58, Чет. 25, Шест. 12, 80. Двук. 16, Сард. 11, 12. Кар. 72, 82, 86, 131, 132, 133), когато наконецъ второ рѣкоположеніе прїиме (Ап. 46, 68. Първ. 8, Втор. 7, Шест. 95, Кар. 57, 77, 101) и т. н.

Ето канонически причини, връхъ основаніе на които църковната власть може да наказова виновниците.

Пытамъ сега нашите Старци направихъ ли подобно нѣкое прѣстѣженіе противъ вѣрата, благочестіето и църковнѣтъ правила? И самата грицка Патріаршія нито за едно

Отъ тъи прѣстѣлнія не гы осаждава. Ти гы обвинява само за това, че тъ ся присоединихъ къмъ народа си, че си да дохъ оставкытъ отъ да служатъ на нея по изложениятъ въ нихъ законни причини и служеніето си посвѣтихъ на древната самостоятелна Българска Църква, и зачтото мажестенно и съ приличенъ начинъ заедно съ народа си защитихъ църковните правдини предъ Правителството и предъ другытъ Църкви. Но патріаршіята като не припознава Българския народъ, като не иска да знае даже за църковни негови правдини, като сама себе припознава за господарка надъ Българытъ въ църковно отношение, ти осъди Свят. Старци като прѣслушни на неговата незаконна власть надъ Българытъ за това и дързна да приложи върху имъ 31 Апостолско правило, въ което впрочемъ ся содържи оправданието на Старците и осъжденіето на патріарха и на неговия Синодъ. За да видимъ кой е правъ и кой е кръвъ нека разложимъ това правило.

То казова първо, че когато нѣкои священници свойя Епископъ или нѣкои владыци свойя митрополитъ или патріархъ прѣзрятъ, оставатъ го и отдѣльно начинаватъ да праватъ религіозни собранія прѣподаватъ на народа еретическиятъ свои заблуждения, ся наказоватъ состъ извержене, отлучене и проклятие. Второ — когато напротивъ тъи владыци видятъ, че тѣхните началници ся отдалечава отъ истинното Христіанско ученіе, когато виждатъ, че ако и да не учи новъ вѣрѣ или ересъ, но неговото поведение въ църковното управление причинява съблазнъ и нечестие, когато постѣпна противъ правдата и истината, тогиwa тѣ пълно право иматъ да противостоїтъ противъ такво нечестие, да защищатъ правдата и истината, да прибератъ около себе си обиденитъ и онеправданитъ за да гы удовлетворятъ и тѣй да гы избавятъ отъ духовното тиранство.

Кое отъ двѣтъ направихъ нашиятъ Старци? И противниците исповѣдоватъ, и многобройнитъ жалби дадены на Правителството отъ наша и отъ гръцка страна и всичкытъ вѣстници и книжки колкото ся писахъ по този прѣдметъ до-

казоватъ, че Св. наши Старци послѣдното сторихъ и на него настояватъ. Ще рече, че сопротивленіето на нашите Старци противъ злоупотрѣблениета на гръцкыя патріархъ е каноническо и законно. Тѣ спорѣдъ правилото и спорѣдъ здравия разумъ, ако бѣхъ истински пастири трѣбаше да въстанатъ противъ неправдата коѣто гръцката Патріаршия причиняваше на народа ни, да ся присоединятъ къмъ оскорблена и онеправданна Българский народъ и тѣй да го избаватъ отъ гибелънитѣ сѣтнини на отчаяніето.

За всичко това нашите Старци не че не сѫ заслужили никакво църковно наказаніе, а напротивъ сѫ достойни за сѣка похвала и награда отъ всичката Православна Църква за този самоотверженъ свой постѣпѣнъ както и достойно ся наградихъ вече отъ Правдолюбивото ни Правителство.

Друго. Патріархътъ ако бѣше правъ, ако бѣше увѣренъ, че не прави вѣкоѣ неправдѣ и нечестіе на Българскыя народъ и ако той не насиливаше нашите Старци сось угрозы да държатъ насилиствено народа ни подъ неговъ власть, трѣбаше спорѣдъ църковнитѣ правила да повыка, сѣди и осѣди нашите Старци, да чуе кои сѫ тѣхнитѣ и народни оплакованія, та спорѣдъ трѣбованіята на правдата и истинната той да постѣпи съ тѣхъ. Да ся докажеше соборно съ безпристрастіе: До колко бѣхъ кръвы Старците и до колко сѫ справедливи трѣбованіята на народа; да ся разглѣдаше още; тѣ направихъ ли иѣкое лично прѣстѣплѣніе, и нека положимъ че направихъ, да ся разглѣдаше това прѣстѣплѣніе свързано ли е съ народния въпросъ, и това и други мнимы прѣстѣплѣнія кой ги прѣдизвика? Гръцкыя патріархъ сось Синода си твърдѣ добрѣ знаеще че е виноватъ, че всичкытѣ вълненія, които станахъ отъ нашія народъ той бѣше ги прѣдизвикалъ сось упорството си. При това още, понеже въпросътъ бѣше извѣрѣденъ и Българскыя народъ обвиняваше гръцката Патріаршия въ свяготатство тя още отъ първомъ дължна бѣше отъ да бѫде сѫдія по тая работа и прѣдварително дължна бѣше да ся съгласи съ Българитѣ, та заедно съ тѣхъ да покани прѣдсто-

ятелитъ на другытъ самостоятелни Църкви, и тогъва тѣ да сѫдятъ старцитъ спорѣдъ б-то прав. на 2 всел. Съборъ и да разгледатъ народнитъ трѣбованія, а не сама тя прѣдварително да пише до тѣхъ и сосѣ хитритъ си и софистически израженія да ги накарова да си составатъ совсѣмъ противно понятие за работытъ и за личноститъ на нашите Старци. Тя това не направи, сирѣчъ прѣдварително не ся согласи съ Бѣлгаритъ да свыкатъ прѣдстоятелитъ на другытъ Църкви, и старцитъ редовно не сѫди за да не излезатъ на явѣнейнитъ прѣстѣпленія, за които Старцитъ навѣрно щѣхѫ да јѣ изобличатъ. Както и да е нека бѣше станала сама тя сѫдія, като законенъ духовенъ началникъ надъ тѣхъ, но и въ този случай трѣбѣше да постѫпи по църковнитъ правила. 74-то апостолско правило казова ни какъ трѣбѣ да ся повыкуватъ и сѫдятъ обвиняемытъ владыци. То казоватъ: *Онзи епископъ, който слъ обвинява за нѣщо отъ человѣци достойни за вѣроятіе, необходимо е да слъ повика отъ епископъ; и ако дойде и слъ припознае или слъ изобличи да слъ опрѣдѣли църковно наказаніе (епитимія). Ако ли повыканъ непослуши да слъ повика вторично чрезъ испратени до него двама епископи. Ако ли и тай не послуша, да слъ повика и трети пътъ чрѣзъ двама испратени до него владыци. Ако ли и това не уважи и не слъзви, тогъва съборитъ, по свое благоусмотрѣніе, да произнесе за него рѣшеніе за да не помисли, че спечелюва като избѣгнува сѫда.* Согласно съ това правило грѣцкыя патріархъ сосѣ синода си не повика Старцитъ нито единъ пътъ чрѣзъ двама владыци, а камо три пати по единъ пътъ въ мѣсецъ спорѣдъ общая на Православната Църква. Че не ги повика свидѣтелствуватъ патріаршескытъ протоколы и цѣлъ свѣтъ това знае. Ако слѣдователно повыканы нашите Старци не бѣхѫ ся явили сѣкы щѣшь да ги осѫди, че избѣгнуватъ сѫда, но понеже не ги повика патріархътъ сосѣ синода си, напротивъ даже неповыканы когато отивахѫ за да му ся изяснятъ не ги прїимаше и безъ сѣко испитаніе на работытъ въ тѣхно отсятствіе дѣрзна да произнесе вър-

ху имъ изверженія, отлученія и проклятия, заради това тѣ нѣмжтѣ никакваж законни силж върху Старцитѣ, сѫничъ тоисны и не сѫществуїщи. А понеже съ това поведеніе доказа грѣцкыя патріархъ и неговыя Синодъ както и други които сѫ подписали тая изверженія, отлученія и проклятия показахъ че тѣ сѫ които отбѣгнуватъ сѫда, за това тѣхното рѣшеніе върху тѣхъ законно пада и тѣ само за тѣхъ имѣтъ законни силж.

Освѣнъ това и други още двѣ законни основанія имамы да ся увѣримъ, че тая изверженія, отлученія и проклятия никакваж силж нѣмжтѣ върху Старцитѣ. Първо че послѣднитѣ още сось врѣме бѣхъ си дали оставкытѣ отъ да ся подчиняватъ на грѣцката Патріаршія за това тя не можеше да ся относи къмъ тѣхъ като киціархъ за това и неможеше да гы сѫди и наказова. Второ, че тая изверженія, отлученія и проклятия не каноническои станахъ свидѣтелствува записанныя въ патріаршескыя протоколы протестъ на нѣколко владыци, както и другъ единъ протестъ отъ всичкытѣ синодальны грѣцки владыци, които даже е заявленъ въ единъ такръръ до Правителството противъ Йоакима Патріарха за не каноническото изверженіе на Търновския Иларіонъ, както лично това подтверди и сегашния Патріархъ Ангелъ VI-й когато лани ся срѣте сось Старцитѣ и братско цѣлованіе имъ даде.

Зачто побѣрза грѣцката Патріаршія да произнесе този беззаконенъ сѫдъ върху Старцитѣ въ тѣхно отсѫйтствie и безъ испытование на работитѣ? За да не станютъ явни нейнитѣ беззаконія, както казахмы, и да има возможность за сѫщата цѣль сось крокодилскытѣ си плачевни выкове да замами и сплѣте другитѣ Църкви, да гы склони и тѣ прѣдварително да ся изразатъ противъ Старцитѣ и противъ народнитѣ ни желанія, и тѣй да гы тури както и гы тури вече въ трудно положеніе, въ което днесъ ся намираятъ и тѣхнитѣ прѣстоятели, които бѣхъ ся собрали въ Цариградъ подъ прѣдлогъ ужъ да разглѣдатъ въпроса за монастырскытѣ имоты, а собственно да подтвърдатъ нейнитѣ рѣшенія, не-

правилностът и беззаконностът на които тъ като разбрахъ нападнахъ въ безъ да дойдатъ въ съзнавие, че всенародно сѫ дължни да обявятъ, че тия беззаконни рѣшения никаквѫ силѫ нѣмѫтъ върху нашите Старци. Но нека прѣглѣдамъ този прѣдметъ по-надѣлго.

XI.

Върху нашиятъ ли Старци или върху гръцкия патріархъ и неговия Синодъ сѫ приложилимы тия изверженія, отлученія и проклятия?

Изверженіата, отлученіята и проклітъ сѫ най велико-то и най ужасно орѣжіе на църковната власть, орѣжіе дано отъ Бога на святитѣ Апостолы, и прѣзъ тѣхъ на тѣхънитѣ прѣемници — на владыцитѣ. Но, както въ военната дисциплина когато нѣкой унотрѣблява своето орѣжіе про-тивъ непокорнитѣ согласно съ дѣйствующитѣ закони има законни сили, а напротивъ когато не е станало това упо-трѣбленіе съобразно съсъ сѫщото орѣжіе ся наказова зло-употрѣбителтъ, така и духовното орѣжіе когато ся упо-трѣби не по закона, не по водята и сѫда на Оногозъ, Кой-то утвърждава и вмѣнява това употрѣбленіе, т. е. когато е станало това не по христіанскія законъ, не согласно съ волята Божія и христіанска любовь и человѣколюбіе, то-гъва злоупотрѣбителтъ на това орѣжіе, като унизитель на божественны законъ, на Божіето величіе, като человѣкъ който божественниятѣ хотѣнія туря нарѣдъ съсъ человѣче-ческитѣ страсти, ся наказова сосъ сѫщото орѣжіе и въ та-ква мѣрка, въ каквато самъ той рѣши за другыго. Гръцкия патріархъ и неговия Синодъ когато провѣзгласихъ това църковно наказаніе, работятъ показовать, че тѣ отъ соб-ственниятѣ и отъ влиянието на страстите на гръцкия народъ ся водихѫ, а Божиѧтъ воли, главный Божій законъ — хри-стіанскитѣ любовь и человѣколюбіе никакъ не зехъ во вин-

мавіе. Освѣнь това поне за очи трѣбаше да сѣди наши-
тѣ старци по църковнѣ закони (Втор. 6, Чет. 9, 17. Ант.
14, 15. Сард. 4). Това не направихѫ както казахмы по-
горѣ, зачтото старцитѣ не бѣхѫ виноваты, лични прѣстѣ-
пленія не бѣхѫ неправили, обстоятелствата, които гы за-
ставихѫ да сѧ присоединятъ къмъ народа и го защитятъ
срѣщу неправдата бѣхѫ извѣнѣдны, законни и изоблича-
вахѫ беззаконіето на грѣцката Патріаршія. За всичко това
Богъ не вмѣняа на старцитѣ и на народа ни тъя изверже-
ніе, отлученія и проклятии, а напротивъ ако имамы здравъ
разумъ и безпристрасіе, трѣба да вѣровамы, че Той като
праведенъ и нелицепріятенъ Саждя на патріарха, на него-
вия Синодъ и на всички които гы подписахѫ или ще под-
писатъ, гы виѣнява. Тѣ сѫ самоизвѣрженни, самоотлученни
и самопрокълнати. Това подтвърждава и законникътъ на
Патріарха Фотія (gl. 9) сосѣ слѣдующитѣ думы: *Епископътъ който бы отлучилъ или прокълълъ илького безъ канони-
ческа благовидна иричина да буде изверженъ, отлученъ
и проклятъ, за това споредъ Балсамона, неправедно от-
лученныть отъ епископа си ильмажтъ нуэсдѣ да запазатъ
това отлучение.*

И тѣй нашитѣ Старци сѫ свободни отъ това беззаконно
цър. наказаніе, тѣ сѫ дѣлжни да го считатъ като да не е
было както великия свѣтилникъ и столпъ на православната
Църква св. Йоаннъ Златоустъ не рачи да пази своето отлу-
ченіе, което произнесе върху него цѣлъ съборъ, който бѣ-
ше сѧ събрали въ прѣдмѣстіето на Цариградъ называемо
Дубъ подъ прѣдсѣдателството на тогивашия Александрій-
скиятъ патріархъ Феофиль. Когато быде попытанъ отъ събо-
ра този святый мажъ, зачто не пази афоризмото, отговорилъ:
“не го пазжъ, зачтото ми сѧ наложи отъ моитѣ врагове прѣ-
ди да стане съборно издирваніе на обвиненіята ми и азъ
да гы чуїжъ.” Народътъ понеже знаеше че беззаконно быде
изверженъ и отлученъ не припознаваше това афорисмо за
законио, сѫщо тѣй както Българския народъ сега не при-
познава патріаршескытѣ афоресмы, и продължаваше да о-

быча св. Йоанна повече отъ колкото отнапредъ. Съборътъ като видѣ, че доленъ пада потрѣбова отъ тогиващното правителство да испратятъ на заточеніе праведника. На това помагаше и тогиващната царица Евдокія, която считаше себе си доказана отъ святыя въ проповѣдите му. Св. Златоустъ быде заточенъ въ Измитъ, сирѣч тамъ дѣто бѣхъ испратени и нашитъ Старци въ послѣдно време споредъ желанието на друга Евдокія — грыцката Патріаршія. Но по-неже народътъ силно бѣше ся възвѣлнувалъ въ Цариградъ, както нашія, за неправедното заточеніе, Правителството, както сега нашето, за успокоеніе на оскорблена народъ подиръ 4—5 дни, върна въ Цариградъ св. Златоуста при голѣма радостъ на народа, който и впрѣдъ продължава да уважава пастыря си като канонически и мѫченникъ. Ако тогива бѣше сѫдия сегашната грыцка Патріаршія, не щѣше да ся забави да обяви онзи благочестивъ народъ за схизматически зачтото не припъзнаваше както сега нашія не припъзнава неправеднитѣ изверженія, отлученія и проклятии. Блаженныи Патріархъ Фотій, който тоже бѣше изверженъ и отлученъ, но беззаконно, не счита себе си за такъвъ, казова: “Ужасна бѣше и страшна анаемата тогива, когато тя ставаше отъ страна на благочестивитѣ противъ неблагочестивитѣ . . . и когато не е мнѣнietо на непріятелитѣ на истината, която прави страшни и тежки наказаніята, но виновността на наказуемитѣ както и невиновността имъ прѣвръща въ поруганія тѣхнитѣ наказанія. (Фот. Тис. 115). Нашисъ Старци и народъ сѫ благочестивы, както и самытъ гърци не могатъ това да откажатъ, а повечето членове на събора, който заочно осъди старцитѣ, сѫ исподѣни владыци изъ Българія за нечестивитѣ имъ дѣла за това и за други историческои причини тѣ сѫ врагове на настѣ, следователно като отъ непріятели произнесенитѣ изверженія, отлученія и проклятии връщатъ сѧ назадъ връхъ тѣхъ, а за нашитъ Старци нѣмѣтъ никаквъ силъ. Както патріарсытѣ Фотій и Игнатій бѣхъ афоресаны и анаематисаны отъ римскытѣ папи Николай и Адріанъ както и отъ съборытѣ при

тѣхъ между прочимъ и за това, че реченицѣ Патріарси не позволявахъ на папытѣ да владѣятъ църковно Българския народъ отъ политическа цѣль и съ намѣреніе да го запа-
зятъ отъ папскытѣ пропаганди, не дадохъ никакво вниманіе на тая отлученія и проклятия както и цѣла восточната Църква до сега не ги припознава. Св. Атанасій афоресанъ незаконно не запази това църковно наказаніе. Всичката во-
сточна Църква прокълната отъ западната до днесъ не счи-
та себе си за таква. Московский Митрополитъ Пименъ въ
1387 годинѣ неправедно бѣ низложенъ и послѣ повѣ-
ніетъ отъ гръцката въ Цариградъ Патріаршія на сѫдъ — поне-
же него врѣме Россія съвършено още не бѣше ѝхъ отвър-
лила. Тука той заедно съсъ други единъ руски епископъ
Феодоръ като видѣлъ, че го майжъ и не даватъ никакво
решеніе, вѣроятно за да извадятъ нѣчто отъ него, като
прокълнати Цариградъ и неговыя рѣдъ тайно си отиватъ въ
Россіѣ, и тамъ прѣспокойно зели да рѣкополагатъ священи-
ци и владыци.

Това сѫ духовнытѣ плодове на гръцкытѣ Патріар-
си! Но нека си върнимъ къмъ прѣдѣта. Ученікътъ на апо-
стола Павла св. Діонисій Аріопагитскій въ 7 глава за цър-
ковната Іерархія слѣдуващето казова за оныя които без-
смылено и отъ страсть афоресовать: “Священноначални-
цитѣ имѣтъ силѣ да отлучаватъ като изявители на боже-
ственнытѣ сѫдове (Ехфанторес тѡν θεῶν κακωτῶν), но ве-
лемѣдрото богоначаліе, подиръ тѣхнытѣ страсти, велегла-
сно казовамы, работѣпно на върви; то върви (слуша ги)
само тогива, когато наставляемы отъ Святоаго Духа, осъден-
иитѣ (чрѣзъ нихъ) отъ Бога достойно ся отлучавать. Св. Мак-
симъ като тѣлкуватъ тая думы казова: “Ако вънъ отъ Божест-
венната цѣль нѣкой священноначалникъ афореса или анаем-
атиса пѣкого, тогива волята Божія не ся соглашава сось
него, Богъ сирѣчъ не го слуша, и афоресанныя не е афоре-
санъ, и прокълнетъ не е прокълнѣтъ, зачтото по Божій
сѫдъ а не по (человѣческо) щеніе това е длѣженъ да про-
изнесе (глѣд. гр. кориц.). А че по свое щеніе и отъ ище-

ніе къмъ нась грыцката Патріаршія произнесе върху старци тъ оныя изверженія ся доказа, за това Богъ не слуша грыцкѣтъ Патріаршіѣ, не ся уподоблява на нейните страстти. Богъ поручаемъ небываешъ. Его зачто Негово Блаженство наша Екзархъ заедно сось Т. Т. Прѣосвященства Дороѳей сего Скопскій, Цареній Пиротскій и Генадій Велешкій като изявители на Божіетъ сѫдove, като священоначалници, които имѣтъ властъ да вързоватъ и развързоватъ. (Мат. 18, 18). Тържественно съ писменно дѣяніе въ Фоминъ недѣлѣ на настоящата година обявихъ незаконностъ на тъя изверженія отлученія и проклятия и заповѣдахъ на благочестивия Бѣлгарскій народъ да гы счита за ничто, като да не сѫ были.

И тѣй това църковно наказаніе не може да ся приложи върху нашите старци, а напротивъ, спорѣдъ приведенитъ доказательства пада върху главкѣ на грыцкыя патріархъ и върху неговыя Синодъ и върху другытъ бывши испадилы Цариградскы Патріарси и владыци, които дѣрзнаха и върху оныя които бы послѣ дѣрзали да гы подпишатъ. Въ дополненіе на горнитъ доказательства че грыцкыя патріархъ, неговыя Синодъ и соподписавши беззаконното дѣяніе като беззаконни сѫдіи сѫ достойни за осъжденіе стъ святыйтъ вселенскы Съборы привождамъ слѣдущето правило на 7-и Вселенскъ Съборъ, който казова както слѣдова: “опрѣдѣлявамъ: чото никакъ да не умышлява (нѣкой) епископъ отъ низка корысть да употреблява въ предлогъ (поворъ зима отъ) мними грѣхове, да иска злато или срѣбро или друго нѣчто отъ подчиненитъ епископы (както грыцк. Патріаршія отъ старци да ѝ оставатъ нѣколко епархии и да ѝ опрѣдѣляятъ единъ малъкъ данъкъ да ѝ дава народътъ) или клирици или монаси. За чото апостолътъ казова: “неправеднѣць царство Божие не ще наследи (1 Кор. 6, 9), и още: не трѣба дѣцата да печелїкатъ имѣніе за родителитъ, а родителитъ за дѣцата (2 Кор. 12, 14). Заради това, ако ся забѣлѣжи, че нѣкой поради истязаніе, злато или друго нѣчто (подъ

което разбери сичко, което ся относи до нашето онеправдаване) или по своя нѣкоя страсть, забранява служеніето и афоресова нѣкого отъ своитѣ клирици или заключава честны храмъ (както това направихъ много владыци по Българія и въ послѣдно време единичкожъ народни църкви въ Цариградъ сама грыц. Патріаршія затвори като подействува чрѣзъ Правителството, да спрѣ и священицитѣ отъ служеніето) за да не быва въ него Божія служба, такъвъ, като устремлява своето неистовство и върху безчувствененътѣ прѣдмѣты на истиннѣ е безчувствененъ: и трѣба да ся подвържи на сѫщото, на което подвъргналъ другого и ще ся обирне неговата болѣзнь върху неговата глава, зачтото е прѣстѧпникъ на Божіята заповѣдь и на аноостолскытѣ постановленія. Зачтото заповѣдова и Петъръ върховный апостолъ: Пасите което е у васъ Божіето стадо, като го посѣщавате не съ нужда, но съ воля и по Бога: нито съ неправедни прибытки, но усердно: нито като да собладавате причта, но образы бывайте на стадото: и когато ся яви пастыреначалникътѣ ще прїемете неувадаемый вѣнецъ на славата.

ХІІ.

При такво незаконно изверженіе, отлученіе и прокълнливаніе благодатъта на архіерейството уничтожавали ся въ лицата върху които тѣ сѧ произнесени?

Прѣди да докажемъ догматически, че благодатъта на архіерейството не ся уничтожава въ лицата, върху които беззаконно сѧ произнесоватъ тѣ, нека ся спрѣмъ малко върху здравия разумъ по този прѣдметъ като ся попытамъ: благодатъта Христова зависи ли отъ человѣческата воля? Ако прѣположимъ, че зависи, тогава человѣцитѣ ся кръщаватъ, миропомазоватъ, исповѣдоватся, причащаватся по волята на священнослужителя, а понеже человѣческата во-

ля като не свята, не съвършена, е измѣнчива, непостоянна, то и освященіето, което ся получава въ таинството послѣдова измѣненіето на съвършилеля. Като е тъй и благодатъта, којъто съм пріели нашигъ Старци прѣзъ гръцкытъ владыци, отъ Патріаршіата понеже днесъ съмъ сърдиты вамъ, понеже тѣхното благоволеніе къмъ насъ ся е измѣнило, благодатъта ся дига отъ тѣхъ. Но това заключеніе е противохристіанско, безбожническо и самата гръцка Патріаршія и най голъмытъ фанатици гръци противъ насъ не вѣровава-
мы да съмъ согласни съ нето.

Вопросътъ ся рѣшава удовлетворително отъ ученіето за таинствата въ отношение къмъ този предметъ. Постоянното доктрическо ученіе на Православната Църква е било и е въ че Христовата Църква подъ таинства ся разумѣватъ богоучреденитъ священодѣйствія въ които прѣзъ видимы или на чувствата подлежащи знакове сообщава ся на человѣците невидима спасителна или благодатна сила Божия или иначе благодатъта на Святаго Духа (Догм. Бог. Ант. § 277). При таинството на ражкоположеніето Духъ Святый не-видимо освящава ражкополагемия, но Той иска, чото това да става при посредство на человѣци (владыци, които съмъ получили законно ражкоположеніе) съ возложение на ражцѣтъ (Дъян. 14, 2, 3. 29. 1 Тим. 1, 5. 5. 22. 4, 14. 2 Тим. 1, 6). Спорѣдъ това откровенно ученіе ражкоположеніето, както и други таинства, казова Св. Йоанъ Златоустъ, извѣршава самъ Богъ, а не священнослужителъ. Возлагая ражка връхъ человѣка, по съвършава самъ Богъ. Съ други думы сѫщото казава и св. Игнатий Богоносецъ, че назначенитъ по опредѣленіето на Іисуса Христа ся утвърждава по неговата воля отъ Неговия Духъ Святый въ священния санъ. Святый Амросий:— Епископа посвящава въ чинъ, а Богъ усвоява достоинството (*de dignit. Sacerd. c. 5*). Недостойния съвършилъ на таинството не прѣпятствува на благодатъта на Св. Духа да являва въ него силътъ си както и недостойно пріемлющія не уничтожава тѣзи силъ. Както свѣтилната на слънцето, учи Блаженныи Августинъ, не губи чистотата

си за това, че пада връхъ калътъ и други нечисты места, тъй и тайнството не губи спасителната си сила за това, че ся съвършава отъ недостойни пастири (*Фракт. Волк Iox. ханъ*). Съдователно за да бъде действително ръкоположенето иска ся правиленъ образъ на съвършенето, законно лице, което съвършава тайнството и другите необходими принадлежности: положение на ръцѣтъ връхъ поставляемъ и молитва, а отъ приемлющия ръкоположенето иска ся да има вѣръ и нужна готовност и способност за да прими благодатътъ, която ся сообщава прѣзъ тайнството (*Догм. Бог. Фил. 248*). Благодатта едначъ сообщена обичава въ душата на ръкоположенния (*1 Тим. 4, 14. 2 Тим. 1, 6*).

И тъй Божията благодать не зависи отъ человѣческата, тя ся съобщава независимо отъ волята на Съвършилеля, но за да ся сообщи иска ся само той да бъде тукъ необходимо каноническо орждие, орждие на Духа Святаго а отъ приемлющия ръкоположенето, ся иска вѣра, готовност и способност да служи. Ще рече, че сообщенето на благодатъта тукъ, ся обусловлюва повече отъ волята на приемлящия ѝ. Както при ръкоположенето независише сообщенето на благодатъта на Святаго Духа отъ человѣческата воля т. е. отъ ръкополагающія, тъй тя независи отъ нея и подиръ ръкоположенето когато той — съвършильть, бы поискъ да ѝ уничтожи въ лицето на което ся е сообщила правилно и което не е изгубило нито разположенето да ѝ има, нито готовностътъ да служи, нито пакъ е станало неспособно за нея. Человѣкътъ — владыката иска напримѣръ да уничтожи или да дигне отъ нѣкой священикъ благодатътъ на Св. Духа, тя не ся дига, не ся уничтожава, ако това лице не е изгубило трѣбуемото отъ него условие за да ѝ има. Това особено не може да бъде когато священоначалникътъ отъ яростъ или ненависть обявлява уничтоженія священическътъ благодать, зачтого както видохмы по-горѣ спорѣдъ Св. Діописія Божията воля не ся соглашава съ человѣческата, когато тя, независи или не ся

сообразава и недѣйствува согласно съ първата. Человѣческытѣ сѫдове и рѣшенія само тогива сѫ дѣйствителни и святы, когато сѫ сообразни съ Божія законъ — сосѣ Христіанска любовь. Божіята благодать не става подиграло на человѣческытѣ страсти. Както самъ Богъ ішъ сообщава, при правилното извършваніе на тайнството, на достойныя, тъй самъ Той ішъ и дига послѣ отъ недостойныя.

За да не бы ся унижавала Божіята благодать на священството и на тритѣ степени въ подобни случаи Св. Отци сѫ опрѣдѣлили правила, които изискуватъ врѣме, безпристрастие и съборы за да открыѣтъ виновстъ или невинностъ на обвиняемытѣ лица. Гръцката Патріаршия спорѣдъ тия правила не постѣпни когато провозгласи изверженія, отлученія и проклятия, зачтото вижденно бѣше увѣрена, че нѣма законни основанія до стори това нечестиво дѣло, че нашитѣ старци не само не сѫ стрили нѣкоїхъ погрѣшкѣ прогивъ архіерейскыя санъ, не сѫ изгубили нико вѣрѣтъ, нико способностъ нико разположеніето да служатъ, но даже сѫ зели на себе трудното дѣло да нарѣждатъ Бѣлгарскытѣ Православни Църкви, коѣкто тя, гръцката Патріаршия, бѣше ішъ докарала въ плачевно разстройство,—а това тя направи просто отъ яростъ, отъ лично миленіе къмъ Святытѣ наши владыци и къмъ Бѣлгарскыя народъ както и отъ политическа цѣль и за угощданіе на страститѣ на гръцкия народъ и на испажденитѣ гръцки владыци отъ Бѣлгарія.

И тъй понеже гръцката Патріаршия не ся води и въ това отношеніе отъ волята Божія, отъ Божія законъ, а отъ своите страсти, отъ които Божіята воля и законъ не ся води, нейната сѫдъ като не е согласенъ съ Божія сѫдъ, и понеже нашитѣ старци не сѫ постѣпили противъ Божіята воля, а сѫ защищавали правдата и истината, за това Богъ не уничтожава благодатъ на архіерейството въ нашитѣ старци, тя пребывава въ тѣхъпътѣ души отъ като имъ си е сообщила при ражкоположеніето ако и беззаконно да сѫ пропизнесени върху имъ реченытѣ изверженія отлученія и проклятия. Да! нашитѣ Старци сѫ дѣйствителни каноническы

архіереи, и законни пріемници на св. Апостолы. За това каквъто и да иска гръцката Патріаршія правила да приложи върху тѣхъ не ще да имѣтъ никаквъ силъ на този за тѣхъ нито за народа понеже сама тя вече подлежи на църковенъ съдъ за този беззаконенъ нейнъ постѣпѣкъ и даже сама себе вече е осъдила на изверженіе, отлученіе и проклятие.

XIII.

Главната причина на заслѣплењето на гръцката Патріаршія.

И самия простъ разумъ лесно разбира, че притязаніята на гръцката Патріаршія както и нейнъ постѣпѣкъ относително къмъ нашите Старци и народа ни сѫ противни на правдата и истината. Но както нѣма явленіе безъ причина, така и това заслѣплење на гръцката Патріаршія трѣба да има свої причина. За да намѣримъ тѣзи причини трѣба да върлимъ единъ кратъкъ поглѣдъ върху исторіите на гръцкия народъ. Като возлезимъ въ Христіанскытъ времена ный нациирамы въ Европейскытъ брегове на юговостокъ единъ малъкъ, но доволно иапрѣданъ народъ прѣдъ другите. То е гръцкия. И той както всичките други отпървоъ былъ бездоменъ, живѣлъ по пощеритѣ отъ дѣто и получилъ названіето си *мирмидонес* зачтото като мравкытъ въ тѣхъ живѣлъ. Тамъ дѣто брѣговете на близко ся прѣсичатъ сось малки рѣкове и има на близо имъ острове и други цѣлизни (материци) съобщеніето по-лесно и по-бързо става както и обиѣнѣть на мыслитѣ и познаніята. Това географическо положеніе за Гърция било много важно въ онова врѣме, когато е нѣмало телеграфы, шосета, желѣзни пътища и параходы. Тя като морска страна въ него врѣме имала часты сношенія въ мало-азійскытъ брѣгове съ Финикия и Египетъ и даже съ Аравія. Изъ Египетъ ся прѣсѣлили тукъ нѣколко колоны съ прѣводители учены хора, каквъто сѫ били Ке-

кропсъ, Кадмъ и други които и писменността донесли въ Грыціїк. Това сближеніе на Египетъ съ Грыція сближило и грыцката религія съ Египетската и отъ тука ся даљ по-водъ къмъ философствованіе. За това когато другытъ народы още спіахж въ ирака на невѣжеството, тамъ си появили вече учени мажье, философи, риторы и училища, които обаче въ сѫщото време вдахнали на народа гордость и прѣзрѣніе къмъ другытъ народы толкозъ чото грыци зели да казовать: *посъ ми и Еллинъ варваросъ* — съкъ който не е грыкъ е варваринъ (необразованъ, дивъ). Тъзи надменностъ зели сось себе си и грыцкытъ прѣсъленія, които тогива ставахж въ Крамъ, по край западнитъ брѣгове на Черното и Бѣло морета, дѣто и до днесъ тукъ-тамъ по онъя мѣста ся намиратъ грыци. Тыя прѣсъленія много бы развили могущество на грыцкая народъ, но Македонското царство спрѣло бѣше напрѣднованіето му. Александъ Великий отъ като покори на себѣ Грыціїк много грыци сось себе си зель бѣль въ Египетъ, дѣто при неговытъ прѣемници языка и образованіето си распространихъ. Въ Александрия ся стекавали тогива всичкытъ учени. Тука била знаменитата книгохранилница, отъ тука сѫ излизали почти всичкытъ тогивашни учени и тѣ ся разпръскали по тогивашния извѣстенъ свѣтъ. Всичкия почти образованъ класъ по онъя мѣста изучаваль и говорилъ грыцкая языъ и самытъ даже Ереи бими отличны Еллинисти, за това глѣдами много учени отъ друга народностъ въ него време да списоватъ на този языъ както напримѣръ учения Ереинъ Филонъ, Іосифъ Фловий и други. По тази причина и святыи гъ Евангелисти освѣти Матеей, и Апостолътъ, Ереи родомъ, священници си книги написахж на този языъ. Всичко това ученъ богатство разработено не отъ грыци на грыцки языъ, както глѣдами и въ Христіанскытъ времена отъ много отци и други, не отъ грыцка народностъ, да ни сѫ оставили много сочиненія, които грыци сѫ считали и до днесъ даже гы считать за свой имотъ. Грыція послѣ падна въ Римското иго, но и сега пакъ грыцкото образованіе не ся изгубило. Въ Аенік ходили да ся учать

и отъ самия Римъ, и много Римляне тогива еписовали на гръцкия языъкъ. За това сравнително съ гръцкото образованіе и гръцката гордостъ и прѣзрѣніе къмъ другытъ народы напрѣдновали. Въ такво положеніе ги завари и Христіанството. Когато Константинъ Великий прѣнесе прѣстола си въ Византій тука намѣрилъ много Христіане отъ гръцка народность, а понеже въ Римъ твърдѣ малко Христіане бѣхъ становали отъ высшія него врѣме класъ, който вынаги повече вліяніе има на правителственнытъ работи, твърдѣ малко послѣдовали императора въ неговата столица, и понеже той въ правителственнытъ работи много повече прѣпочиташе христіанетъ, за това тука въ Цариградъ повече гръци духовни и міряне били забыколи прѣстола му, които глаѧдами послѣ твърдѣ голѣмъ роля да играѣтъ и въ църковнытъ и граждански работи и постепенно до толкозъ да ся усиливатъ чото да завладѣятъ даже и самия прѣстолъ. Латинската народность тука напротивъ отъ денъ на денъ ся умалявала и въ послѣдно врѣме почти била изгубила тука политическото си вліяніе, но при всичко това не могла да глаѧда прѣдъ себе си да ся возвеличава единъ народецъ съ нейния потъ, да зима въ рѫцѣтъ си управлението на държавата, който го считалъ за свой подданий. Но ако въ новия Римъ Игаліанцитъ били изгубили първенството въ гражданскитѣ работи, за това пакъ въ старый Римъ и во всичкия христіански міръ спорѣдъ църковнытѣ правила тѣ имахъ първенство, за това тѣ задумали чрезъ свойя въ Римъ Епископъ, чрезъ вліяніето въ църковнытѣ работи да воздигнатъ древния Римъ съсъ всичката му древна славъ. Отъ тука ся поражда соперничество между двата Рима: кой кого да надвие въ прѣвозмаганіето, а понеже и двата чрѣзъ политическа силѣ не можеха вече това да достигнатъ, то работили чрѣзъ духовнытѣ си началници това да сполучатъ. Ето по коя причина папытѣ измысловатъ новы ученія, а Цариградския патріархъ, като не могъ това да направи задържимъ отъ Православното ученіе, кичался съ титлы: „Вселенски, Божествено святѣщество,” за да праватъ

впечатление на простытъ народы, които ся намирали тогива подъ вліяніето на този или онзи Римъ. Послѣдните титлы, особено първата, грыцката именна глава буквально разбира: т. е. че грыцкыятъ патріархъ дѣйствително има власть надъ всичкаятъ вселенижъ, за това и си позволи въ послѣдно време да уничтожи самостоятелността на Българската Църква, а въ наше сега време да извърши онъя беззаконни дѣла върху нашите старци безъ да попыта истинната Вселенска Църква като другъ папа. Мимоходомъ нека напомня, че отъ това взаимно соперничество не малко е прѣтерпѣла и нашата Църква въ онова време, зачтото и двѣтъ страни ся надваровали: Коя по-скоро да ѹж задържи за себе, и че това соперничество пакъ отъ друга страна стана причина да ся развие и утвърди нашата книжевност и самостоятелност на Църквата ни. Както и да е грыците останахъ владѣтели както на царския така и на църковния Фронъ въ Византійската Държава и отъ тогива ся сложило у тѣхъ убѣжденіе вече, че сѫ законни наследници и на двата єиона. Гордостта имъ слѣдователно още повече ся увеличавала до толкозъ чото обѣщавала имъ да бѫдатъ міродържители. Но частътъ на бѣгъти опустошени на Атила, Крума, Симеона Великаго и изобщо на Българското Царство до толкозъ разслабили тѣзи иници-грыцкѣ държавѣ, чото доволно било най-сѣтнѣ да ся яватъ прѣдъ стѣните на Цариградъ Османските ордени за да ся строполеса този раз клатенъ колосъ. Иниционаследницитѣ на тази паднала държава не могли и още не могатъ да забравятъ, че единствената вънкашна причина на тѣхното паданіе сѫ Българытѣ, за това отъ сега най велико прѣзрѣніе и ненавистъ ся сложи въ главите и въ сърдцата на грыците къмъ Българытѣ безъ да разбератъ че ничто на този свѣтъ не става безъ Божий Промыслъ.

Подиръ паденето на тая държава у грыците ся образова една мечта наречена велика идея за воздигнуваніето на държавата. При тая мысли трѣбаше да ся погрижатъ за средства и за отстраненіе на причинитѣ, които содѣйству-

вахъ на паденето. Колкото за Българытѣ придумали чрѣзъ интриги да уничожатъ самостоятелността на Църквата имъ и тѣй да могатъ отъ една страна да ся обогатяватъ сось пары и влѧніе, а отъ друга да увеличаватъ народа си съ ногръчеаніето на Българытѣ. Задуманното испълнили когато патріархъ Митрофанъ третій търновскіятъ Патріаршій въ 15-то, а Самуилъ въ 1766—1767 Испекскіятъ и Охридскіятъ уничожили. Цѣлта спорѣдъ моето мнѣніе лесно можеше да ся достигне ако дѣйцатѣ бѣхъ хора съ политически и практически умъ, ако бѣхъ высокообразовани, безпристрастни и высоконравственни. Но гръцкото духовенство което бѣше зело на себе осъществленіето на тая цѣль, за сожаленіе на гръцитѣ, бѣхъ человѣци совсѣмъ съ противоположни качества. Освѣнь това народната гордость, прѣарѣніе и неизвестъ къмъ настъ и въ духовенство до толко ся воплотило, чото отъ голѣиото си заслѣпленіе и при самия свѣтъ на Евангеліето явни признания показовало че то счита Българытѣ за най непотрѣбенъ и ничтоженъ и варварски народъ. Гръцкитѣ владыци бѣхъ увѣрени че не вѣжливъ Българи ничто не могатъ направи противъ тѣхъ за това и насилиствата отъ денъ на денъ увеличавахъ и Българския народъ ся виждаше да ся намира въ края на живота си. Но благодареніе на невѣжеството, на безнравствеността и на нечуенитѣ насилиства на гръцкитѣ деспоти разбудихъ отъ дѣлбокъ сънъ и докарахъ да дойде въ сознаніе Българския народъ, че необходимо е да изгони изъ себе си тия натурпици и мѫчители свои. Българытѣ при го дѣмы жертви, благодареніе на просвѣтения и правдолюбивия ни Господаръ Султанъ Абдулъ Азисъ сполучихъ и съ това смажихъ заносчивостта на гръцката гордость, разтурехъ за всегда и ва цѣль свѣтъ изевихъ гръцките мечти нареченъ велика идея като сполучихъ църковнитѣ си правдини, като возтѣржествова Българската правда, а гръцката кръвда явна стана. Освѣнь това Българытѣ сось своята сподска отворихъ очитѣ и на каргамплитѣ и на Арпаутытѣ да искашъ самостоятелни Църкви.

Ето зачто грыцката Патріаршія и грыцитѣ заслѣпены днесъ отъ ядосованіе скърбь и негодованіе къмъ нась готовы сѫ ако е возможно съ една капка вода да ны одаватъ, горы и планины да строполесатъ надъ главытѣ ни за да ся уничтожиши, да ся невидимъ отъ този свѣтъ. Ето зачто тѣ въ лицето на Патріарха и синода си испуснахъ изверженія, отлученія и проклятия върху старцитѣ и народа ни, а въ тия дни вече сѫ заговорили тѣхнитѣ вѣстници за да провозгласатъ схизиѣ, простородието грыцко надъхаватъ съ фанатизъмъ къмъ Бѣлгарытѣ като къмъ схизматици за да върлѣжтъ прахъ въ очитѣ на дипломатическата свѣтъ за да не види и да не разбере что ся кръе задъ всичко това . . .

XIV.

Заключеніе и прѣдназначеніето на Бѣлгарската народъ.

Много прискорбно е да разкрива человѣкъ беззаконія на една Църква, която толкозъ много е заслужила на Христіанството и на православната Църква, много соблазнително е за религіозното чувство да показовамъ такви неучены злоупотребленія у служителитѣ христовы. И ный съзнавамъ ся, при сѣко разсажденіе на настоящія си трудецъ не малко скърбь осъщахъ въ сърдцето си при мысъльта: какви трѣба да бѫдатъ Христовытѣ Пастыри и какви гы виждамъ днесъ. Като си научишъ даже, че у тия хора нѣма нито Христіанска вѣра, нито человѣщина за това не малко соблазнъ ще ся развие въ тебѣ читателю. Но нека да не ся смущавамъ, да не дохаждамъ въ непріятни заключенія. Человѣкъ трѣба да бѫде великодушенъ, да знае, че человѣкъ като слабъ лесно пада, помрачавася отъ страсти и отъ различни обстоятелства неосътно. Той ся намира въ борба между трѣбованіята на плѣтъта и трѣбованіята на вѣрата. Свѣтлината на Евангеліето е чиста несравнено повече отъ златото и сънцето, а воспріимчивостта и нравственното

разположение на човека към нея е непостоянно. Той става Християнъ колкото има восприимчивост и нравствено расположение към тази светлина, и колкото той е усвоилъ и осъществилъ въ живота си Евангелските истини. Отъ тази точка тръба да гледамъ и на съко высокопоставено лице както напримеръ на днешните управители на Цариградската гръцка Църква, които още не сѫ ся избавили отъ языческия духъ на бащите имъ, и въ същото време тръба да имамъ философско търпѣніе, та поради тъхъ да не ся истудява въ насъ религиозното чувство къмъ святата Христова Вѣра, която не ся осквернява отъ недостойнѣтъ священнослужители както и отъ дошавытъ Христіане, както сънцето не ся осквернява ако и да прѣминува нечисты мѣста. Христіанството не изведнажъ, а постепенно ся осъществява както во всичкого човекчество така и въ отдѣлни личности. Ония маже, които напълно сѫ го осъществили въ живота си, които следователно сѫ застанали выше надъ човекътъ увлечени и страсти наричани святыи. Ето тъя святыи маже сѫ составлявали вселенските и помѣстни събори и воодушевляемы отъ Христіанска людебъ и отъ Духа Святаго ръководими оставихъ ни толкозъ добры правила за управление на Църквата, за Христіанска нравственность и учение. Тъхните правила сѫ Божественны, и като такви тѣ сѫ имали прѣдъ очи да икономисатъ и временни нужды, които тогива ся появлявали и впрѣдъ или и съкогашъ могли да ся появяватъ въ човекината. Ако гръцката патріаршия бѣше ся водила отъ духа на св. Отци, отъ духа и цѣльта на правилата, то не само въ буквальный но и въ вицтренния смисъл и щѣше намѣри Българския въпросъ противенъ на тъя правила, не щѣше да впада въ недопростени заблужденія. Главната цѣль на църк. правила е да ся пази църковныя миръ, Христіанска нравственность и Православието. Когато за достижение на тая цѣль е нужно нѣкое, по видимому, изменение на нѣкои правила, които ся относятъ до изменяемостта на географически граници, и вънкашни привилегии, не тръба да ся задувавамъ да прии-

мемъ това прѣиначеніе сось църковно впрочемъ рѣшеиѣ безъ забава. Но грѣцката Патріаршія църковныѣ правила употреблява само за доказованіе че нейната крывда е правда. Да, за грѣцитѣ съко прѣтълкованіе на правилата е возможно когато ся достига великата идея и когато това прѣтълкованіе угождава на страстите имъ. Грѣцитѣ види ся си позволяватъ това зачтото женихътъ, мнимовселенскія патріархъ е сось тѣхъ . . . И ный Бѣлгарытѣ съ простодушіето си толкозъ врѣме сѣдохмы да ги слушамы да ни байтъ со свойтѣ софизмы при рѣшеніето на въпроса, додѣ най сѣтнѣ и най простытѣ наши селяне разбрахѫ, че нашитѣ желанія не сѫ противни нито на Евангеліето нито на църковныѣ правила, а сѫ противни сѧи на грѣцката велика идея и на користолюбіето на Фенерскытѣ Отци, и че когато грѣцитѣ казовать велика Христова Църква трѣба да разбирамы подъ тая имена гр. народъ и грѣцки интереси и ничто повече, и даже до такво нечестіе достигнахѫ что то Православіето на вселенската Църква да отождествяватъ съ Елленизма, който Св. отци считахѫ тождествененъ съ идолопоклонство, за това и сѫ го изгонили отъ църковния языкъ.

За това, като ся възстановлява сега нашата Църква противъ волята на гр. Патріаршія, открива ся на насъ Бѣлгарытѣтакъ задатькъ отъ Божія промыслъ въ този міръ, който трѣба да ся стараемъ да испълнимъ толкозъ по-точно, колкото повече противникътъ отсрѣща не прѣстава да пуша върху насъ стрѣли на разновидни клѣвети и козни. Ный Бѣлгарытѣ имащи священна дѣлжностъ да запазимъ въ точность всичко, че ни сѫ оставили святыйтѣ Отци, да запазимъ Православіето, та съ това да докажемъ на непримириимътѣ наши врагове, че както противъ тѣхното отвратително желаніе, въ границитѣ на отечественныѣ правила, на правдата и истината основаны искахмы възстановленіето на Църквата ни, тъй врѣхъ сѫщитѣ начала основаны ще запазимъ Православіето у себе си, и ще го запазимъ като очитѣси въ честь и славѣ на всеобщата Вселенска Църква и за примѣръ и изобличеніе на грѣцигѣ, коишо направихѫ Ца-

риградскът пристанище на корыстолюбие и свѣтовни видове. Трѣба да смы увѣрены ный Бѣлгарытѣ, че великъ заслугъ ще принесемъ на Православната Църква, на цѣло човѣчество, като покажемъ че Православието е единственна корабъ въ който ся спасаватъ народытѣ, е вѣра която не нарушава народицъ личность, а ижъ воздига не во врѣдъ на други народи. Да докажемъ, че Православната Църква запазва свободата и равенството на народытѣ, че е вѣра, която правилно воздига и развива съзнанието на народната личность на народытѣ и ги ввожда въ согласие. Да! Бѣлгарския народъ наистинѣ отъ Божія промыслъ е призванъ да поправи теченіето на църковната исторія, сосъ живота си да омые пятното, което направи грѣцкото духовенство и народъ да падне връхъ свѣтлацъ одѣждъ на Христовата невѣста — Църква прѣдъ другытѣ иновѣрни народи; да поправи единъ велики погрѣшкѣ която докачаше Християнската свобода и равенство на народытѣ въ Църквата — погрѣшкѣ, която отожествляваше и ограничаваше вселенската Църква съ единъ народъ за вещественни негови интереси. Това е прѣдназначеніето на Бѣлгарския народъ отъ Бога въ този міръ. За това дѣлжни си отъ една страна да избѣгнувамъ отъ овся злоупотрѣблени, които имахъ грѣцкытѣ владыци и народъ, а отъ друга да стоимъ будни противъ сѣко докаченіе на Православието отъ дѣто и да е. Въ противенъ случаѣ, не дай Боже, ще подтвърдимъ грѣцкытѣ увѣренія, прѣдъ другытѣ Църкви, че това направихъ не отъ любовъ къмъ Православието и не за да отбѣгнемъ отъ злоупотрѣблениета, и тогива виѣсто да соединимъ и запазимъ народа ще го раздѣлимъ на противоположни части, — което Богъ да не непусне — които вече трудно е да ся соединятъ. Тогива, не дай Боже, ще ся накажемъ прѣдъ просвѣтенитѣ народи и прѣдъ Правителството ни, които тъй много ни сочувствува, недостойни, вѣтрени. Всичко ще са достигне съ Божія помощъ, когато имамъ миръ, согласие и единодушіе, а най повече да увеличавамъ искреннѣтъ приверженостъ къмъ Прѣстола на Негово Императоръ

ско Величество, Просвѣщенныи и благодѣтелныи Господарь Султанъ Абдулъ Азисъ, единственный виновникъ на нашето избавленіе отъ грыцигъ, името на когото за това во вѣки вѣковъ достодолжно и съ благодареніе ще ся въспоминава и слави у признателныи нашъ Бѣлгарскъ народъ!

XV.

ЗА ПРОВЪЗГЛАСЕНАТА СХИЗМА.

Наконецъ при свършваніето на настоящія си трудъ извѣстихъ ся, че събранныи въ Фенеръ съборъ дѣрзна да провъзгласи схизмъ върху Православнаго Бѣлгарско духовенство и върху Бѣлгарскъ народъ. Подиръ много частни прѣпирни между себе членовете на това съборище първово си засѣданіе дѣржа на 29 Августъ на настоящата година, въ онзи сирѣчъ день когато съ постъ и молитва Правосл. наша Църква въспоминава заколеніето на Граведника Йоанна Кръстителя, а на 14 Септември въ дева когато ся чете Евангелietо на Спасителевытъ страсти подписахъ нечестивия си актъ, сѫщо тѣй както беззакониетъ сѫдii рѣшихъ да распинятъ Іисуса Христа, като нарочно да сѫ зели примѣръ първыйтъ отъ послѣдниетъ при чтеніето на Евангелietо въ този день. Достозамѣчательни сѫ слѣдователно днитъ на званичното начинаніе и свършваніе на дѣлата на това съборище. Да! тия дни показоватъ че беззакониетъ наши сѫдii заклахъ правдътъ и пакъ распинахъ истиниетъ. Правдата и истината обаче живѣйтъ, и ако сѫ умрѣли, то тѣ сѫ умрѣли само въ съвѣстъта и сърдцата на неправедниетъ наши сѫдii. Казовани неправедни, зачтото тѣ съставихъ неканоническо съборище. Подсѫдимыетъ станахъ сѫдii на даваджитъ—Бѣлгаритъ. За да е праведенъ и канонически единъ съборъ трѣба въ него да не засѣдава нито единъ отъ тяжущите ся, а двѣтъ противоположни страни да ся представатъ на испытъ прѣдъ Съборъ, състоящъ отъ человѣци,

които съм безпристрастни и на които интересът е да възтържествува правдата и истината. Между тъмъ съставът на реченното съборище исклучително бъше отъ гръцки владыци и отъ такви, които бъха испъдени изъ България и отъ патриарси, които съм извърлены отъ патриаршеския престолъ като недостойни и съм Българытъ съм ся карали по въпроса ни. Освен това въ това съборище съм засъдавали и титулярни владыци, които нямалъ прѣдставителъ характеръ. Александрийският Патриархъ теже не е могъ да бъде безпристрастенъ, защото и той когато бъше Цариградски патриархъ ималъ е работъ съм Българытъ по въпроса. Както и да е. Тръбаше поне за очи да повика този съборъ на защита Старци прѣдъ себе, да ги испыта, сѫди и осуди ако бы не ся покаяли за приписаныятъ тъмъ отъ него по-грѣшки. Но не ги повикахъ защото невинностътъ на нашите Старци и самыятъ тѣхни врагове внутренно съзнаватъ. Впрочемъ ако реченното съборище бъше ги повикало съ приличнитъ обычай въ такви случаи, тѣ като си съзнаватъ невинностътъ безъ съмѣни щѣхъ да му ся отговорятъ съсъ думытъ на Св. Йоанна Златоустаго, които Той стъпъ на Православието каза на испратенитъ до него за да го повика тѣ да иде на събора, който бъше ся собралъ въ едно прѣмѣстие на Цариградъ за да го сѫди, така : *не считамы събе си достойни за осъденіе, защото сѫщите епископы, които ны выкатъ съ явни илши врагове и сѫди. Отъ сѫда не бѣгамы, само тогиша обаче, когато извадите отъ ръда на сѫдитъ и обвинителить наши* (Гл. гръц. Корич.). Въ този случай ся очековаше по-безпристрастни да бъдатъ : Йерусалимският и Антиохийският Патриарси и Кипрският архиепископъ, но отъ тѣхъ само първия не подписа, а другите като съмѣни гръци не могоха до край да противостоятъ на насилиствата, които имъ направи Цариградският патриархъ съсъ гръцкытъ въ Цариградъ паликарета, и вѣстникарытъ. Впрочемъ, понеже какъ е известно антиохийската Църква е арапска и владычитъ повечето съмѣни арапи, за това тѣ прѣди още да ся подпише опредѣлъ-

лението на схизмата бѣхъ ся изяразили писменно до антиохийския патріархъ, че не сѫ согласни да ся обвинятъ въ нещо противъ вѣрата. Патріархътъ обаче като гръкъ увлече ся и подписа, но подиръ и подписанието тутакси оныя истинни архиастыри на Църквата, която быде основана отъ Ап. Петра, ся протестовахъ противъ подписанието на патріарха си като увѣряватъ, че Българытъ не сѫ заслужили това постыдно име. Всичкытъ вселенски и помѣстни Съборы когато сѫ имали предъ очи да разглѣдатъ нѣкоѧ ересъ или схизмаъ вынаги испитовали причинителитъ на крывото учение,— най-учтиво и отечески сѫ гы увѣщавали да ся откажатъ отъ заблужденіето си, и когато вече съ упорство остановили въ мнѣніята си, тоги гы провозгласавали за такви. Понеже реченното сборище не постѫпи тъй съ настъ, то съ това показа че освѣнъ дѣто не е канонически по даже че е разбойнически както опзи въ Ефесь подъ предсѣдателството на Діоскора. Схизмата, којжто провозгласи сборището, сама по себе за Българытъ съвсѣмъ нѣма си мястото, та прилича на гръцитъ, както ще видимъ, зачтото быде провъзгласена отъ тия наши противници съ единственното наимѣреніе да раздѣлѣятъ народа ни на противоположни партіи и да го тури въ едно трудно положеніе въ отношеніе къмъ правителството и къмъ другите православни Църкви, които не рачихъ да земѣтъ участіе въ това разбойническо съборище. Тая цѣль во врѣдъ на народа ни не ся роди тутакси въ главытъ на това сборище, тя ся диктова нему отъ всичкытъ гръци— глупави патріоти. Това ся подтвърждава отъ слѣдующите фактове. Единъ гръцки календарь, напечатанъ въ Аѳина презъ 1871 за 1872 година забѣлѣжово, че на 14 Септемврия презъ 1872 ще бѫде вѣроисповѣдна схизма. Ще рече, че атинскытъ дипломати отдавна рѣшили да принудатъ бывшето сборище за да провозгласятъ Българытъ схизматици. Съ тая цѣль и быде испратенъ изъ Елада въ Цариградъ по това врѣмѣ и сирския Митрополитъ Г-нъ Александъръ Ликургъ, *) който и другъ пѫть

*) Н. Прѣосв. е родомъ отъ островъ Само, учился е въ Нѣм-

бѣше дохождѣлъ тука натоваренъ безъ съко съмѣнѣе, съ порученіе да пасърчава патріаршійтѣ противъ Българытѣ. Още прѣзъ зимасъ и прѣзъ пролѣтъ всичкытѣ почти гръцкы вѣстници прѣдизвѣстихъ за провозглашеніето на схизмата, а когато ся бѣше собрало соборѣтъ вѣстниците и раздраженната отъ нихъ гръцка публика настойчиво трѣбоваша отъ собора провозглашеніето на схизмата, което той и направи въ тѣхни угодъ, а не че си имаше мѣстото, за това и не ся счита каноническа. Буйството на простонародіето въ това отношение много поддържахъ и нарочно съставенъти и испратени до патріарсътѣ за да искатъ настоително да стане схизмата. Ето отъ дѣ ся ражеводи и просвѣщава реченното сбوريще, а не отъ Духа Святаго както дѣрзае то да казова въ ороса си. Не е ли това хула противъ Духа Святаго? — И тѣй по влїяніето и трѣбованіето на гръцкия пародъ *) фанаріотското духовенство провѣгласи схизмъ безъ да помисли колко тежко ще бѫде то осаждено на второто Христово пришествие и въ безпистраната исторія въ бѫдѫщето както и цѣль свѣтъ вече 10 укорява — Православныя и неправославныя.

ско въ университетытѣ на Хала, Лайпцигъ и Берлинъ. Близки сношения е ималъ съсъ Калвинистытѣ, прѣдъ които единъ путь билъ ся изразилъ противъ една православна символическа книга, поради това, бывшія тогива въ Берлинъ при Руската Църква священикъ Василій Полисадовъ нарочно бѣше написалъ единъ брошурѣ за да покаже колко тозъ человѣкъ ся е отклонилъ отъ Православіето. Сѫщия Прѣосвященный прѣди двѣ години като ся връщаше отъ Ливелупъ, дѣто бѣше отишель да освѣти църкви, въ единъ вѣмъцки градъ при разговора съ нѣкои учены и протестанти казалъ: Человѣкъ има двѣ вѣры, една лична, и друга за прѣдъ публиката (?!). Въ Аенинския университетъ когато прѣподавалъ Богословскютѣ Енциклопедиѣ, изразилъ билъ неправославно мнѣніе за Св. Писаніе, за което учениците му го обадихъ на мѣстния Синодъ, който и го повыка прѣдъ себе си на испытъ. Ето какви сѫ поборницитѣ на Православіето у гръцть!

*) По желаніето и трѣбованіето на народа и нашите Старци служихъ на Богоявленіе. Но като сравнимъ трѣбованіята на

Българското духовенство и Българския народъ не сѫ заслужили постыдното название на схизматикъ, напротивъ гръцкото духовенство и гръцкия народъ заслужихѫ повече отъ колкото името схизматици. Зачтото Схизмата е единъ грѣхъ противъ вѣрата, а Българытѣ като не сѫ измѣнили нито има да измѣнятъ нѣщо въ вѣрата не могатъ ся нарѣ такви, напротивъ гръцкото духовенство и гръцкия народъ като отричатъ на другите народы свободътъ и равенството въ Христіанството, възставатъ противъ цѣльта на Евангелietо, ввождатъ язычество въ него. За по-обстоятелно разкрытие на положението нека видимъ что е схизма, какъ ся изражава за нея Св. Писаніе, какви схизмы намирамы въ исторіата согласно съ понятіето за нея, да сравнимъ всичко това съ народното ни желаніе за да видимъ дѣйствително ли не смы заслужили това постыдно название. Послѣ да видимъ връхъ какво начало основано реченното сбوريще провъзгласи схизмътъ, и това начало въ какъвъ смисъ ся зима въ Св. Писаніе и въ какъвъ го зима сборището. Отъ сравненіето на всичко това ще видимъ че не Българытѣ сось духовенството си, а гръцитѣ съ духовенството си заслужватъ името схизматици и даже повече отъ колкото схизматици.

Подъ думата схизма (расколъ, раздѣленіе) въ църковния языкъ ся разумѣва отдѣленіе отъ църковното единство, следователно отъ единството на вѣрата по причина на несогласие въ мнѣніята относително до нѣкои частни църковни предметы безъ нарушеніе на общия основанія на вѣрата. Согласно съ това и Св. Василій Великий тѣй опредѣлява схизмътъ заедно съ ересъта: (Древнытѣ), казова

нашъ народъ съсъ требованіята на гръцкия намирамы^Г че на първия сѫ законни, и вообще постѣпката на Бъл. народъ по вѣпроса бѣше си умѣстенъ и законенъ, а на втория, беззаконни, зачтото гръцкия народъ насили съборището да направи единъ постѣпъкъ противъ вѣрата въ соблазнъ на цѣль свѣтъ, а нашите Старци извършихѫ онова, което вѣрата и благочестие изискувахѫ и имъ го налагахѫ.

той, нарѣкли еретици ония които съвършенно сѫ ся отвърли и въ самата вѣра сѫ ся отчуждили, а схизматици ония, които сѫ ся раздѣли въ мнѣніята за нѣкои църковни предметы и за въпроси които допускатъ уврачеваніе (духовно) (Кн. Правос. до Амфил. пр. 1). Това е опредѣленіето спорѣдъ нравственното Богословіе на Прот. Ш. Солярскій. А Св. Писаніе ето какъ ся изражава за схизмата и схизматиците: „Духъ явственъ глаголетъ, яко въ послѣдняя врѣмена отступятъ нѣсіи отъ вѣры, внимающе духовомъ лестчимъ и учениемъ бѣсовскимъ. Въ лицемѣри лжесловесникъ, сожженыхъ своею совѣстю възбраняющихъ женитися, удалятися отъ брашемъ, яже Богъ сотвори въ сиѣдніе со благодареніемъ вѣрнымъ и познавшимъ истину (1 Тим. 4. 1—4.) Блюдитеся отъ псовъ, блюдитися отъ сѣченія . . . инозы бо ходятъ, иихже многажды глаголахъ вами, ныпѣже плача глаголю, враги креста Христова, имже кончина погибелъ (Филипс. 3, 2. 18). Молюже вы братіе блюдитеся отъ творящихъ распры и раздоры кромъ (противъ) ученія, ему же вы научистеся и уклонитеся отъ нихъ. Таковіи бо Господеви нашему Іисусу Христу не работаютъ, но своему чреву: иже благими словеси и благословеніемъ прелѣщаютъ сердца незлобивыхъ (Рим. 16, 17 и 18). Тѣ, спорѣдъ Ап. Іуд: сѫ отдѣляющѣ себе отъ единости вѣры и суть тѣлесны, духа не имуще (ст. 19) изаради това тѣ ако отъ насъ и изыдоша, но не бѣша отъ насъ аще бы отъ насъ были, прѣбыли убо быша со нами, но да явится яко не суть вси отъ насъ.“ (1 Йоан. 2, 19, сн. Гал. 1, 6—7, 4, 16, 5, 13. 1 Кор. 1, 112). И тѣй спорѣдъ С. Писаніе Схизматици могатъ ся наѣ опыя, които сѫ отстапили отъ вѣрата, псы, враги на Христовия кръстъ, раздорници, прѣльстници человѣци които работатъ на своето чрево, противници на учението, ония, които съ добры души изнамуватъ простодушнитѣ въ свойѣ вѣроисповѣдни заблужденія и прч, съ една дума человѣци, които само по име сѫ били Христіани, за това и не сѫ били отъ насъ. Оставамъ на читателя да размысли и сравни приведеннитѣ мѣста отъ Божіето слово сось желаніето и по-

веденіето на народа и духовенството ни въ отношение къмъ тръбованіята на възстановленіето на Църквата ни. Нека направи заключение: има ли поне на тънко възно да е согрѣшилъ народътъ и духовенството ни противъ вѣраша и благочестіето? — Не, отнюдъ не!

Нека прѣминемъ и къмъ исторіята. Въ третото столѣтіе въ Каѳаагенъ ся появила слѣдующата схизма. Нѣкоиси Филипсисъ и Фортунатъ, които оставили своя Епископъ Киприана и съставили общество подъ име горна Църква зачтото ся собирали на единъ горъ близъ Каѳаагена за Богослужение, което извършавали съ особенни пъкви обряды, чужъсъди на Православната Църква. Причината на тѣхното отдѣленіе было това, че тѣ намирали твърдѣ строги мѣркти, които Св. Кипріанъ употреблявалъ когато прѣимавалъ въ Църквата падналътъ. Въпросътъ съдователно ся каса-
ялъ до таинството на покаяніето и обряды църковни. Друга.
Римския пресвитеръ Новатіанъ напротивъ намиралъ твърдѣ снисходителни исправителници мѣрки, които употреблявалъ Римския Епископъ Карнілій за кающитъ ся. Той, Новатіанъ, училъ, че онъ, които съ паднали въ грѣхъ подиръ кръщеніето съ уирели за Църквата и за това трѣба да ся отлучаватъ отъ църковното общеніе колкото и да бы было искренно тѣхното раскаяніе, както и онъ, които нарушили обѣты на кръщеніето съ груби грѣхове. Църквата като общество состоящце отъ явно чисты, не може да търпи въ своите нѣдра ничто нечисто, както и изново не може да ги прѣимува и подиръ принесенното отъ тѣхъ покаяніе.

Тъя двѣ схизмы съ достаточни за прѣмѣръ, а за други които съ ставали въ Западъ, излишно е да ся простирамъ. Стига само да напомнимъ за великата нарѣчена Схизма, която стана между Въсточната и Западна Църкви. Главната причина тута было отъ първомъ скритото желаніе на Италіанцитъ и на Византійскитъ грьци да имѣтъ едни надъ други прѣимѫщество въ Църквата въ ползъ на народностъ. Това поне нѣкои си искатъ да видатъ въ византійскитъ историци. Тѣ искатъ да кажатъ, че тогивашинытъ византійски

политици съ желали схизматъ за да избавава Еллинизма. Цариград. духовенство тъйли е мыслило тогива, както сегашното сбогище не можемъ полтвърди. Навърно обаче знаимъ, че Патріархъ Фотий и подиръ него Керуларий и Българския въ Охридъ Патріархъ Левъ, справедливо изобличихъ Западната Църква въ много заблуждение не само схизматически, но даже и въ еретически наприм. за исходженето на Духа Святаго и отъ Сына, главенството на Папата и прочая.

И тука оставамы читателя да поразмысли имали нѣчто сходно въ желаніето на народа ни сосъ понятіето на приведенныѣ схизмы. И тука безъ съко съмѣнѣе ще отговори: не! Какво поиска Българския народъ? Отъ първомъ поиска да си има владыци отъ себе, избираемы отъ себе, безъ да изобличава гръцката въ Цариградъ Патріаршія за святотството; а понеже тя нарочно не рачи да испълни това справедливо желаніе искренно, и понеже тя и самыѣ Българи владыци колко о бѣше рѣкоположила тогива насиливаше ги да бѣдятъ прости агенты на користолюбивыѣ нейни планове, и понеже повечето отъ тия владыци бѣхъ само по име Българи, а на дѣло чиста фанаріотска отхрана, образованіето на които е състояло повече въ единъ гръчески прочитъ, и които съ голѣмо затрудненіе и недоволствіе сегисъ-тогисъ и то съ користолюбива цѣль съ прочитовали по нѣщо на народния си языъ; по тая причина народъ прибави да иска прѣдъ Правителството и независимостъ за своите владыци—независимъ отъ Патріаршіята Църква, каквъ, каквъто си е ималъ прѣди 105 години, които Цариградските патріарси: Митрофанъ третій въ 157 Търновската, а Самуилъ Ипекската и Охридската въ 1766—1767 години уничтожихъ противъ ясното запрѣщеніе на църковнѣ правила за великъ вещественни печелбѫ на реченната гр. Патріаршія както е забѣлежено въ нейнѣ Кодикы. Въ прѣдишнѣ си членове ний доказахмы, че и въ случаѣ ако бы нѣмали исторически правдина спорѣдъ естественното и священно право и спорѣдъ 31 ап. правило

имамы пълно право да си имамы самостоятелни народни Църкви. Какво прѣстъпление, какъвъ грѣхъ противъ православната вѣра има въ това законно желаніе на Православния Български народъ? Ако въ това желаніе дѣйствително има грѣхъ противъ вѣрата и за това гръцката Цатріаршия нарича Българския народъ и неговото духовенство схизматически, то въ този случай спорѣдъ това нейно опрѣдѣленіе трѣба да си считатъ схизматически и другите православни народы: първо гръцкия зачтото има независимъ въ Елада Църква, Сърбския, Влашкия, Сирския и Арабския народы зачтото иматъ свои Църкви. Това е малко. Нонеже Св. Апостолы въ посланието си и съсъ 34-то свое правило утверждаватъ народы Църкви, когато казоватъ: *владещите изъ скъпи народи да припознаватъ* (между себе си) *за пръвъ единого и проч.* — то и тѣ (просълъженіе за неприличното израженіе) сѫ схизматици спорѣдъ гръцката Цатріаршия. Не мыслили ти да прокълни и тѣхъ зачтото сѫ написали това правило. Ахъ кощунство, кощунство гръцко! . . . .

И тѣ като нѣма ничто противно на вѣрата въ това имаше желаніе, то ний отнюдь не смы заслужили такво постыдно наименование, нито пакъ реченното разбойническо сберище имаше право да провозглашава другите схизматици, зачтото, както казахъ, то не можеше да прѣставлява мнѣнietо на всичката вселенска Църква зачтото и само не е бѣ каноническо. За това и опрѣдѣленietо иу не само нѣма каноническа сила, но даже прѣдизвика до ушибъ смѣхъ въ образованыя свѣтъ и велико прѣзрѣніе у Българския народъ, който вмѣсто да ся раздѣли, както желаеше сберището да направи съсъ тая схизма, напротивъ повече и по-цврсто ся соедини и забиколи духовенството и Екзархъ си въ пукъ и стресканіе на исконната му врагове гръци.

Като не може да намѣри сберището че смы сгрѣшили противъ вѣрата то какво начало измысли за да ны провозгласи схизматици основано връхъ него? Началото на народност или разликъ на народност въ Христіанската Пра-

въславна Църква. Гърцитѣ заедно съ реченното съборище казовать че въ Църквата не може да бѫде разлика на народностъ, а понеже Българытѣ споредъ тѣхъ ввождатъ таквѫ разлики, която е противна на единството на Църквата, то трѣба да ся провозгласятъ схизматици. И наистина правеніето разлика на народы въ Христіанството или въ Православи. Църква е противно на равенството и на свободата на народытѣ въ него, а понеже Йисусъ Христосъ подарява свободъ и равенство въ Църквата Си на всичкытѣ народы и плѣмена безразлично, то нарушилътъ на това равенство и свобода прави грѣхъ противъ духа и цѣльта на Евангеліето, за това той като противникъ на Евангеліето не само, по дѣломъ, може да ся провозгласи схизматикъ и еретикъ, но даже язычникъ и антихристъ. Въ прѣдишинытѣ си членове (III) казахмы че гърцката Патріаршія и гр. народъ ввождатъ въ Църквата плѣменно различие а не Българытѣ. Пытамы сега на кого ся прилага това постыдно назованіе: На Българското духовенство и народъ или на гърцкото духовенство и на гърцкия народъ?

За да разберемъ това по-добрѣ нека ни е позволено да ся обѣрнемъ по-напрѣдъ къмъ разкрытието на онова, за което сега казахмы, именно за цѣльта на Евангеліето спрямо язычеството.

Древныя языческы міръ за да създаде блаженство за человѣка сось своитѣ срѣдства стресился да сосрѣдоточи всичкытѣ народы и тѣхнитѣ власти въ едни рѣцѣ, да състави всемирно владычество подъ една волѧ и тѣзи воля да ся припознае за лична и видима прѣстителница на Божеството. Сгрешение по което виждамы въ Александра Великаго. Римската държава сполучи въ лицето на цесаритѣси. Новоходоносоровото и на Римскитѣ императоры самообоженіе съ достаточни доказателства на това. Въ тая срѣдоточна воля трѣбало тѣй да рекъ да ся слива сѣка лична и народна воля и, въ слѣдствието на това, народното лично съзнание трѣбало въ нея да ся губи заедно съ правдинитѣ си противъ цѣльта на Създателя, който сътвори человѣка по

образу и по подобію Своему, свободно, като разумно същество да си развива подъ зависимостъ отъ безусловната прѣдобра и свята Негова воля. Раздѣленіето на человѣчеството на народы съ особини языци е едно божественно дѣйствие при столпотвореніето противъ горното стремленіе, а въ назначението на Еврейския народъ като особенъ излизаніето му още изъ Египетъ показовася началото на народътъ не въ язычески смисъ, а въ духа на Бож. Откровеніе, по който не трѣба нито да ся сливатъ тѣй да рекъ химически или механически, нито пакъ да има прѣблажданіе единъ надъ други зачетето всички сѫ равни прѣдъ Бога, Създателя и Бащата на всичкытъ, за това тѣ трѣба да ся соединяватъ и сливатъ въ любовъта и славословието къмъ Свойя Създателъ.

Еврейския народъ обаче не естайна вѣренъ на това Божие прѣдопрѣдѣленіе. Той испоствъ развратенъ зель да приписова на себѣ си прѣимущество и исключително право на наследство на Божието Царство, а другытъ народы прѣзираше като гиъсни. Св. Ап. Павелъ възвстава противъ тая Еврейска надменност като казова: или Богъ е Богъ само на Йудеите? а не и на язычниците? истина и на язычниците е (Рим. 3, 28). Между языческытъ народы найгордъ и надмененъ народъ билъ Елленския. Гръцитъ считали себе си най образованъ народъ и спорѣдъ тѣхъ, който не билъ гръкъ считали го варваринъ, дивакъ. Гръцкото образование заедно съсъ идолопоклонството быстро ся раздавало и въ другытъ народы, така чото зко философията гръческа отъ една страна несезнателно е подготвляла този народъ къмъ Христіанството, отъ друга идолопоклонството искусно прѣподаваемо и гордостта на този народъ повече спѣнки съ приготвлявали на разспространеніето на Христіанството. За това когато Апостолътъ: Андрей и Филипъ извѣстили на Іисуса Христа, че нѣкои си елини искатъ да дойдатъ при Него да Го видятъ, тогива Той каза: прииде часъ да прославится сынъ человѣческий. И тутакси зе да говори притчъ за зърното пшениично, кое-

то ако остане само по себе никавъвъ плодъ не дава, а ако ся върли въ землята ще даде много плодъ. Като да казова съ други думы: този народъ, като прими Моето ученіе, и съвършенно ся откаже отъ своите убѣжденія и гордость, и съ това като ся дигнѣтъ много спѣнки на разпространеніето на Евангеліето, тогава наистинѣ ще ся прослави Сынъ човѣческий. Ако и да ся покръсти този народъ послѣ, но не може съвършенно да ся откаже и отъ своите язычески убѣжденія. За това Св. Отци тщательно сѫ ся старали да го отклоняватъ отъ чтеніе на языческитѣ му книги, да истребяватъ сѣкы язычески памятникъ. За това въ сочиненіята на Св. Отци думата „Елинство е тождественна съ идолопоклонство, и Елинъ съ думата идолопоклонникъ.“ Цѣльта на Св. Отци почти бѣше ся достигнала, но когато въ 16-ия вѣкъ хуманиститѣ зехъ да разработватъ сѣкы писмененъ памятникъ особено гръцкитѣ, тогава гръцитѣ още по-ревностно зели ся да изучаватъ древнитѣ си книжевность, и особенно когато Правителството имъ устѣпши единъ жгълъ на независимостъ, за това ся вѣзбнови пакъ въ главитѣ на гръцитѣ древната языческа духъ и гордость. Тая гръцка языческа гордость дойде най-сѣтнѣ та ся сблъска и сосъ ненавистната тѣмъ народъ Българский. Въ гнѣва си тия горди гръци сега вече въ послѣдната съ насъ борба зехъ да утвърждаватъ чрѣзъ вѣстниците си че Елинство и Христіанство сѫ нѣща тождественни, Православие и Елинство сѫ едно, слѣдователно който е противъ гръцитѣ той е и противъ Православието, съ една дума тѣ пакъ ся върнахъ въ праотеческото си язычество което претендирать да го смигѣтъ съ Христіанството както отстѫпникътъ Юліанъ, и съ тая нечестива мысль искатъ още да иматъ прѣимѫщество во Вселенската Църква прѣдъ другитѣ народы, особено прѣдъ Българитѣ, които най много прѣзиратъ въ надменната си гордость. Св. Ап. Павелъ противъ тая гръцка надменностъ възвстава като казова. *Всички ний чрезъ единъ Духъ ся кръстихмы да смы въ едно тѣло и Йудеи и Елини, и рабы и свободни; и всинца въ единъ Духъ*

ся непойхмы (1 Кор. 12, 13). *Нѣма* (въ Христіанството) Еллинъ, нито Іудей, обрезаніе и необрезаніе, варваръ и скиєть, рабъ и свободенъ, но все и во всички Христосъ (Кол. 3, 11). Зачтото *едно тѣло и единъ Духъ както ся призовахте съ една надежда на званіето ваше, единъ Господъ, една вѣра, едно кръщеніе, единъ Богъ и Отецъ на всичкытъ*. *които е надъ всички чрезъ всички и во всички насъ* (Ефес. 4, 4—7 още 13, 19). И тъй въ Христіанството не трѣба да ся прѣзира и исключава никой народъ, и никой не може да има прѣимѫщество прѣдъ другитѣ, зачтото е единъ Духъ, единъ Господъ, една вѣра, едно кръщеніе, единъ Богъ и Отецъ, но при всичко това началото на народностъ не ся исключава отъ Евангеліето, напротивъ даже ся подтвърждава. Иисусъ Христосъ къмъ народытѣ испрати св. Апостолы да проповѣдоватъ, както не ся исключава и равенство и свободата равно за всичкытѣ покръстени и за оныя народы, които ще ся покръстятъ: *и есть бо на лица земли у Бога* (Р. 2, 11). Нека дойдемъ сега къмъ рѣшеніето на казанното сбогище. То осаждда плѣменното различие въ Църквата, иначе осаждда прѣдпочтението на единъ народъ прѣдъ други въ Христіанството и на наследството на небесното Царство, и това начало прилага върху Българытѣ и върху неговото духовенство, зачтото спорѣдъ неговото мнѣніе Българытѣ ужъ въождатъ плѣменно различие за това и ги нарича схизматици. Добрѣ.

Подъ думата Църква тута реченното сбогище разбира, както на сѣки е известно, Цариградската Патріаршия, а Ап. Павелъ когато проповѣдоваше и пишеше приведеното учение не съществуваше нико Цариградъ нито Цариградска грыцка Патріаршия, а съществуваше Христіанство, съществуваше едно известно число Христіани, което ся наричаше Църква както и сега въ собствененъ смисъ вселенска Църква е совокупността на всичкытѣ православни Христіани. Ето въ тая послѣдната Църква нѣма разлика на народностъ. Слѣдователно сбогището зема съдържимото виѣсто съдържащето, частътъ виѣсто цѣлото, помѣстната Ца-

риградскъ Църквъ вмѣсто вселенската. Това е согласно съ гордостта, която не иска да глѣда предъ себе си другыго равенъ, за това и поставя частът вмѣсто цѣлото като цѣло, и като такво туря го подъ своя власть, подъ булато на титла „Вселенский.“ Въ него гръцката извѣянна тиква иска да накара всичкытъ народы Христіански подъ управление на волята на Елинския народъ. А това не ще ли каже че той и сбиращето ся вращатъ въ язычеството като свиня на блъвотината си и съ него опорочуватъ свѣтлого облѣко на Христовата Църква? . . . че себе прѣпочитатъ въ Църквата а други унижава?

ПРИБАВЛЕНИЕ.

Забълъжска върху опрѣдѣленietо на Фенерския Съборъ.

Членоветъ на този Съборъ, които нѣмахъ каноническо значение, казоватъ че ся собрали *въ името на Великаго Бога и Спаса нашего Іисуса Христа*. Когато чеговѣкъ въ Божието име ся зами да върши нѣщо, тогава той испълнява Божиѧтъ волѧ, за това трѣба и да соображава дѣлата си съ тая воля, и съ Неговия законъ или съ Христіанската любовь. Всичкытъ Св. пророци и Апостолы съ Божието и въ Божието име проповѣдовали откровенното слово Божие и съ го прилагали въ живота на човѣците, наказвали съ и даже съ отлучавали непокорните отъ обществото. Но всичкытъ тѣхни дѣйствія е управлявала Христіанская любовь и памъренето да спечелѧтъ а не да изгубятъ души. Сбиращето напротивъ направи. То не послуша нито най-малко внушениета на Божия законъ и съвѣтыта на благоразумни човѣци, а влеконо отъ собственнытъ и отъ страстите на народа си както и отъ желаніе да си отисти на Бѣлгърския народъ, да го сосыпе и на разваленитъ му да въздигне своя. Въ името слѣдователно на политически расчетыизмыси и

провозгласи схизмитъ реченното сбогище за да оскорби единъ 7 милионни народъ, да го зачерни предъ Православната Църкви, и да го тури въ трудно положение въ отношение къмъ Правителството.

Сборището казова че това решава въ Духъ Святый, просвѣщаemo сиръчъ отъ Духа Святаго. Не, не отъ Духа Святаго ся просвѣтиха. Интригытъ на Мора, пуснаты чрезъ Негово Прѣосвящ. Сирския миграполитъ Г-нъ Александръ, атинскитъ и царигр. вѣстници, а послѣ раздразнената гръцка масса отъ нихъ и отъ нарочито испратени человѣци по механийтъ и по кавенетата противъ Българитъ, както инозина това забѣлѣжихъ и серіознитъ вѣстници го писахъ, нѣколко комисии испратени отъ Еснафытъ до Патріарситетъ да искатъ провъзглашеніето на схизма за да си отмстятъ на Българския народъ, и други подобни тайни и явни пружини сѫ конто просвѣтиха сбогището да провозгласи основа, което девяточленна комисия и преди 3 мѣсяци вѣстниците бѣха опредѣли. Какъ дѣрзаїтъ послѣ тая безбожници да казоватъ че Духъ Святый ги е просвѣтилъ? Ей, казовами, строго наказаны ще бѫдѫтъ отъ Бога тая кощунници за тоя неизвинителенъ грѣхъ. Слѣдователно лъжатъ когато казоватъ че ужъ отъ сраженіето на нашите дѣла сось Евангелието намѣрили че смы паднали въ неправославие. Сбогището само три засѣданія държа и то по единъ или два часа. Кога успѣ да разглѣда на пълно нашите погрешки, та ги наимѣри противни на Евангелието?

Въ име на политическитъ си расчеты сбогището нарича народа ни лож на вселенския прѣстолъ. "великоцърковници" съ това израженіе утверждаватъ, че Българския народъ вынаги е билъ и трѣба да бѫде подчиненъ на Цариградския гръцки Патріархъ, за това и никакви исторически и священни правдии не искажатъ да му припомнятъ косвенно него и право духовенството му провъзгласяватъ за схизматици съ цѣль да го истуджатъ, разслабятъ и тѣй пакъ да го задържатъ въ прѣжните ядовиты покты.

Когато осаждаватъ нѣкого въ ересъ или въ расколъ

трѣба да му чокажатъ обвинителитѣ противъ каквъ догматъ погрѣшаватъ. Великоцърковниците не ни показахъ такъвъ догматъ, а измислюватъ ново ученіе *отрицательно*; че народността на Църквата не е прѣта. Но, о соврѣменни фанаріотски еретици! Кой направи народытѣ? Къмъ безсловеснитѣ или къмъ народытѣ Иисусъ Христосъ испрати Апостолитѣ си да проповѣдоватъ? И Апостолитѣ не народни ли Църкви основахъ (Рим. 16, 5.)? Апостолитѣ не заповѣдахъ ли: **ВЛАДИЦЫТЕ НА СЪКИ НАРОДЪ да припознаватъ едного изъ себе за глава** (34. ап. Прав.)? Ше рече че и Апостолитѣ сѫ схизматици спорѣдъ Васъ! о безумие! о безмысленность! Спорѣдъ началата, на основаніе на коиго насъ наричате схизматици, вы сте такви, зачтото вы не припознавате равенство и свободъ Христіанска за другытѣ народы, вы исключавате другытѣ народы отъ Православната Църква, а съ това не тѣхъ, а себе исключавате отъ цѣлостта на Църквата, вы слѣдователно сте ся отцѣпили, вы сте станали схизматици. Но свѣстетеся, покайтесь додѣ имате врѣме.

Великоцърковницитѣ и друго прѣстѣпленіе направихъ. Тѣ подтвърждаватъ че Цариградскія прѣстолъ е вселенскы. Гръцка лукавщина! Антіохійскыя, Александрийскыя и Кипрскыя архиепископъ пожертвовахъ самостоятелността на църквите си за угощеніе на Еллинизма. Заедно съ това логически слѣдова че и другытѣ независими църкви трѣба да ся подчинятъ на Цариградската. Щѣтъ ли да вникнатъ църквите въ тая гръцка хитростъ? Видѣщемъ. Наистина за чуденіе сѫ гръците и тѣхното духовенство. Види ся тия чоловѣци всичко жертвоватъ за свои врѣменни интереси: съ вѣра, законъ и Бога ся подиграватъ. Ето зачто още прѣди Христа единъ ученъ Римлянинъ именно Цицеронъ е казалъ: греки фидесъ, нули фидесъ,— гръцката вѣра е нула (никаква) вѣра, и прѣди нѣколко вѣкове Руския лѣтописецъ Несторъ: Лъстиви бо суть греки даже до сего дне.“Лъжци сѫ гръците и до днесъ!

Ураган

